

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
FOLYÓIRATA

LI. ÉVFOLYAM
7. SZÁM

BUDAPEST, 1938.
SZEPTEMBER

Trefort Ágoston emlékezete.

Ötven éve, hogy Trefort Ágoston 71 éves korában elköltözött az élők sorából. Lelki alkatának vonásairól többen írtak. Lelkiségenek legteljesebb rajzát Berzeviczy Alberttől kaptuk.¹ Trefort típusa volt a korán maga lábán járó, vasakarattal, soha nem landadó cselekvési vággyal dolgozó szellemeknek. 14 éves korában árvaságra jutott, további életében is súlyos csapások érték, de lelkét semmi sem törte meg. Öreg korában, túl a hatvanon, sőt a hetvenen is még terveket és eszméket termelő, kezdeményező egyéniség volt.

Rendkívül széleskörű és sokoldalú műveltséget szerzett. Valóságos polihisztor volt. Gazdag nyelvismerete révén sok helyre közvetlenül betekinthetett. Aktív természete és nagy felkészültsége eredményezte, hogy bárhová állította a sors, mindenütt bámulatosan állta meg a helyét. 24 éves korában az Akadémia levelező-tagja lett, 1867-ben tiszteleti tag, 1874-ben igazgató tag és 1885-ben az elnöki székbe ült. Itt 68 éves korában bámulatos frissességnek és munkakészségnek adta jelét.

Érdeklődését kezdetben a közgazdaságtan kötötte le. Első dolgozatai közgazdasági kérdésekkel foglalkoztak. Azután magához vonta a politikai élet, közíró és követ, majd keresk. államtitkár lett s közjogi kérdésekkel foglalkozott. De lelkiségenek uralkodó vonása a történeti érdeklődés volt. Azt vallotta, hogy „aki a multat ismeri, az rendesen igazságosabb szokott lenni a jelen megítélésében.” Határozott terve volt, hogy megírja a magyarok történetét. De más természetű tudományok iránt is volt érzéke. Igen sokra tartotta az egészségtudományt s általában a természettudományokat. Fejlett ízlése, formaérzéke meg a művészetek felé vonzotta és minisztersége alatt értékes alkotásokra ösztönözte.

Sokoldalú tudását olvasással és utazással öregbítette. Berzeviczy szerint egyike volt a legtöbbet olvasó embereknek. Sokat utazott és szeretett utazni. Szabadságát rendszerint utazással töltötte. Utazásairól eszméket és megvalósítandó terveket hozott. A külföldet nem bámulta, de kritikus szemmel figyelte. Dél-Franciaországban jártában például olyan dolgokat látott — mondja — hogy azokhoz képest Mezőtúr és Gyoma mégis csak civilizált he-

¹ Berzeviczy Albert: *Trefort Ágoston emlékezete*. Budapesti Szemle, CLXX. köt. 1—22. 1.

lyek. Úgy, hogy a nagyhangon harsogó „liberté, égalité, fraternité” mellé még hozzá szeretne volna tenni: „salté et stupidité.” Elméjének érdekes vonása, hogy amit olvasott, tapasztalt s megismert, azt bámulatos gyorsasággal nemcsak áttekintette, hanem lelkeségének alkotó oldalára rögtön át is kapcsolta. Amit szerzett, annak mindjárt gyakorlati érvényesítési oldalát is látta. Nála a receptivitás közvetlenül a produktivitást szolgálta.

Már 55 éves volt, amikor 1872-ben Magyarország kultusz-minisztere lett. A nagy Eötvöst követte a miniszteri székben. Közvetlenül a kiegyezés után sok volt a tennivaló. Ki kellett építeni hazánk közoktatási szervezetét. Ebből a munkából Trefort derekasan kivette a részét. Jellemző rá nézve, hogy a bürokratikus formákat lehetőleg mellőzte. Szerette az ügyeket személyes megbeszéléssel elintézni. Megesett, hogy az állásért jelentkező nyelvész-tanárokat mindjárt meg is vizsgáztatta.

Sokan minisztersége legnagyobb alkotásának a középiskolai törvényt tartják. Tény, hogy az 1883:XXX. t.-c. lerakta a magyar középiskola szervezeti és tanulmányi alapteretét. Ismertetésére nem terjeszkedünk ki. Megteszik ezt majd azok a laptársaink, amelyeket a középiskola közelebről érint. Alkotásainak kedves tere a művészet és iparművészet volt. Művészeti kultúrpolitikánknak ő a megindítója. Ő adott jobb hajlékot a mintarajziskolának és a rajztanárképző-intézetnek, ő létesítette a mesteriskolát, ő szervezte a zeneakadémiát, az iparművészeti múzeumot, az iparművészeti iskolát. Neki köszöni létét a bpesti középipariskola és a technológiai iparmúzeum. Ő kezdte a Mátyás-templom, a kassai és bártfai templomok stílszerű újraépítését, szorgalmazta a lipótvárosi Bazilika építésének újrafelvételét.

Alkotó tevékenységének másik területe a felső oktatás volt. Azt tartotta, hogy felülről jön a világosság. A bpesti és a kolozsvári egyetemi intézetek építkezése körül érdemeket szerzett. A műegyetem felépítése minisztersége alatt történt.

De nem került el figyelmét az alsófokú oktatás sem. Ezen a téren számos kitűnő törvényt alkotott s ezekkel szervesen továbbépítette Eötvös munkáját. Az 1875:XXXII. t.-c.-kel megvetette alapját az országos tanítói nyugdíj-intézetnek. Az 1876:XXVIII. t.-c. a népiskolai hatóságokról intézkedett. Rendkívül nagyjelentőségű volt az 1879:XVIII. t.-c., amely a magyar nyelvnek népiskolai kötelező tanítását rendelte el, amivel Trefort a népiskolát magyar nemzeti intézménnyé emelte. Végül az 1884:XVII. t.-c.-kel megalkotta az iparostanonc iskolákat.

Különös figyelemmel fordult a nőnevelés felé. Minthogy ilyen irányú törekvései a tanítónőképzést is érintik, ezekkel a törekvéseivel valamivel bővebben kell foglalkoznunk. Az volt a felfogása, hogy ha művelt és szolid nemzedéket akarunk nevelni, mindenekelőtt a nőket kell nevelnünk. A polg. leányiskolák erre a célra nem elegendők. A tehetősebbek leánygyermekének magasabbfokú, idegen nyelvekre is kiterjedő műveltséget kívánt adni s ezért 1875-ben meg-

alkotta a felsőbb leányiskolát. Pozsony, Trencsén, Máramarossziget, Besztercebánya és más városok egymásután kaptak az új iskola-típusból. A felsőbb leányiskoláknak egy előkészítő, 4 középfokú osztályuk és 2 éves továbbképző tanfolyamuk volt. Természetes azonban, hogy a korlátolt számmal állított felsőbb leányiskolák nem tudták a magyar úriosztály leányainak nevelését elvégezni. Az úri családok leányainak nevelése nagyrészt külföldről behívott nevelőnők kezében volt, akiknek működését nemzeti szempontból Trefort nem tartotta kívánatosnak. Az „idegen nevelőnők — írja Zirzen Jankához intézett levelében — sok hamis ízlést oltanak be a leányok szellemébe és sok hamis érzést a kedélyekbe. Ez ellen nincs más ellenszer, mint a magyar leányok nevelését magyar nevelőnők kezébe adni.”² Ezzel felvetette a magyar nevelőnőképzés máig megoldatlan problémáját, amelyet, véleményünk szerint, fel lehetne venni a most alakuló leányliceum célkitűzése közé. Levelének további során Trefort megadja a nevelőnőképzés tanulmányi anyagát, és pedig olyan tökéletességgel, hogy azon aligha akad változtatnivaló. Első dolog, hogy a nevelőnők „nyelveket tudjanak, első sorban németül és franciául, ha lehet angolul is, továbbá a zenében és rajzban is képzettséggel bírjanak.” Erősen hangsúlyozza a kiejtés fontosságát. A magyar nevelőnőknek sem a németet, sem a franciát nem szabad „hortobági accentus“-sal beszélniök. A jó modor és lady-like megjelenés is szükséges vonása a nevelőnőnek.

A nevelőnőképzés gyakorlati megoldása érdekében 1879-ben a bpesti II. ker. áll. tanítónőképző-intézet mellé külön nevelőnőképző tanfolyamot csatolt. Erre a tanfolyamra, mint nevelőnőjelöltet, olyan 6—8 növendéket vettek fel, akik a felvételi vizsgán beigazolták, hogy németül tudnak s a francia nyelvben és a zenében is valamelyest otthonosak. A kiválasztott növendékek a képző tantárgyain kívül hetenként 3—3 órában külön oktatást kaptak a francia nyelvben és a zenében. Német nyelvi kiképzésük meg külön csoportban történt. A további terv szerint az akkor 3 évfolyamos tanítónőképző elvégzése után még egy negyedik évre visszamaradtak volna az intézetben, hogy ismereteiket kiegészítsék és a nevelőnői oklevelet megszerezzék. Három évig folyt ez a nevelőnőképzés és magában hordta teljes sikertelenségének csiráit. Már a termelés is nagyon csekélyre volt méretezve. Évenként 200—250 magyar nevelőnőre lett volna szükség, hogy kiszorítsák az idegeneket s mindössze csak 6—8 növendék számára volt hely. De erre a néhány ösztöndíjas helyre sem akadt elegendő pályázó. Aki pedig megszerezte a tanítónői oklevelet, nem vállalt még egy évi tanulmányt, hogy aztán nevelőnő legyen.

Trefort nem nyugodott bele a sikertelenségbe s 1882-ben új kísérletet tett. A nevelőnőképzést az Erzsébet-nőiskolához kapcsolta. Előbb vázolt tanulmányi programjának megfelelően tantervet dol-

² Lásd a következőkre is Sebestyén Stetina Ilona: *A nevelőnő-kérdés hazánkban*. Magyar Paedagogia, II. évf. 250—254. l.; Radó Vilmos: *A nevelőnőképzésről*. M. P. III. évf. 9—10. l.

goztatott ki s annak alapján megkezdődött a képzés. A minisztert nagyon érdekelte a dolog, költséget nem kímélt, külföldről kitűnő nyelvmesternőket hívott. Az Erzsébet-nőiskolát gyakran meglátogatta, hogy a növendékeknek a zenében és az idegen nyelvekben tett haladásáról személyesen meggyőződjék. 3—4 éven keresztül folytatták ezt a képzést, amely, mint az első kísérlet, hamar csődöt mondott. A kiképzett nők nem lettek nevelőnők, mert a fejlődő fel-sőbb leányiskolák és az egyre nagyobb számban létesülő polg. leányiskolák mint nyelvmesternőket s tanárnőket felszívták őket.

A második sikertelen kísérlet arra indította Trefort-t, hogy a kérdést külön önálló nevelőnőképző-intézet létesítésével próbálja megoldani. A nevelőnőképző-intézet önálló szervezetet kapott. De a szervezetet, költségek hiányában, nem sikerült teljesen kiépíteni. Sőt épen a leglényegesebbek maradtak el. Az új intézmény nem kapott sajátos céljainak megfelelő önálló épületet, még önálló tanári testületet sem. Továbbra is az Erzsébet-nőiskola épületében és helyiségeiben tengődött s csak útjában volt a polg. isk. tanárképzésnek. Sőt újabb hiba volt, hogy a nevelőnőjelölteket csak jobb családok leánygyermekéből válogatták, akik aztán egyáltalán nem, vagy csak a legvégső szükségben léptek a nagyon kevésbé vonzó nevelőnői pályára.

Trefortnak tehát nem sikerült a nevelőnőképzés kérdését megoldani, de az erre irányuló törekvései nagyon alkalmasak annak a szemléltetésére, hogy milyen kitartással, vasakarattal, szívóssággal dolgozott minden ügyben, amelynek a megvalósítását a magyar oktatásügy és a magyar társadalmi élet előbbrevitele érdekében szükségesnek tartotta. A nevelőnőképzés egyébként halála után sem került le a napirendről. Visszatért eredeti helyére, a II. ker. áll. tanítónőképzőbe. Utóda, gr. Csáky Albin alatt tovább folyt a sikertelen küzdelem az önálló nevelőnőképzőért.

Ha csak futólagos pillantást vetünk is Trefort Ágoston életére és miniszterségére, egy munkában és sikerekben gazdag, érdemes élet képe bontakozik ki előttünk. Bizonyos, hogy eszmék és személyek megítéléséhez idő kell. A Trefort halála óta eltelt ötven esztendővel ilyen időtávlatot kaptunk. Trefort érdeme ennek az öt évtizednek a távlatából nemcsak nem fogyott, de mind fényesebben ragyog. Életművével, alkotásaival művelődésünk történetébe örökre beírta nevét.

Az új iskolaév küszöbén.

A közelmúltban a magyar törvénykönyv két új törvénnyel, az 1938 : XIII. és XIV. törvénycikkkel gazdagodott. Előbbi négy gyakorlati irányú középiskolának, a liceumnak, a mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi középiskolának adott törvényes alapot, utóbbi pedig a tanítóképzést látta el újszerű életformával.

A gyakorlati irányú középiskoláknak törvényes úton történt megalkotása és a gimnáziummal egy szintre emelése igen nagyjelentőségű dolog. Nálunk a társadalmi köztudat eddig csak a klasszikus tanulmányokat művelő iskolát tekintette középiskolának. Más iskolák lehettek középfokú, vagy a középfokot is meghaladó iskolák, de középiskola csak egy volt, az, amelyet a renaissance és a reformáció formált ki s amelyben az ókori klasszikus műveltséget ápolták tovább. Az 1938 : XIII. t.-c. azzal, hogy a gyakorlati irányú középiskoláknak is megadta az érettségi vizsgálatot s tanítványaik előtt megnyitotta a főiskolákat, ezeket a középiskolákat a latin műveltséget nyújtó elméleti irányú gimnáziummal egy rangra emelte. Ebben a rangemelésben az is kifejezésre jut, hogy az agrár, a merkantil és a technikai ismeretkörök is olyan értéket jelentenek, mint amilyen értékelésben volt eddig része az ókorból ránkmaradt és a következő századokban kicsiszolt latin-görög műveltségnek. Ha a dolog így van, akkor még csak az van hátra, hogy a magyar társadalom tényleg abban megbecsülésben is részesítse azokat, akik ezeket a latinmentes középiskolákat végzik, mint amilyen kivételes értékelésben részesítette eddig azokat, akik a klasszikus középiskola érettségi bizonyítványát szerezték meg. Ha ez bekövetkezik, amint hogy reméljük, hogy valóban így lesz, ennek a magyar társadalom homogenitása, az igazi nemzetnevelés szempontjából nagy a jelentősége. Műveltségi és értékelési válságfalak fognak leomlani, amelyek eddig sok magyart a magyartól elválasztottak.

Hogy azonban ez bekövetkezhessék, ennek első feltétele, hogy az újtípusú középiskolák életképesek legyenek, vagyis tantermeik megteljenek tanulókkal. A tanulók azokba az iskolákba tódulnak, amelyek elvégzése biztosítja jövődő boldogulásukat, elhelyezkedésüket. A magyar középosztály eddig, alig számba vehető kivétellel, a latin középiskolákba küldte fiait, hogy ezekbe a gyakorlati irányú középiskolákba is elküldje, szükséges, hogy fiai az ipari, de főképen a kereskedelmi pályán valóban boldogulhassanak is. Nem kell bővebben fejtegetni, hogy ennek a boldogulhatásnak a múltban s még a jelenben is szinte leküzdhetetlen akadályai vannak. Az ipari és a kereskedelmi téren azok a pozíciók, melyek irányító hatáskört, jómódot, bőséges megélhetést biztosítanak, el vannak foglalva. Akik elfoglalva tartják, azok számára ezeket a pozíciókat nemzedékeken keresztül szerzett tudás és gyakorlat, de főképen páratlan szolidaritás biztosítja. Akik ott vannak, olyan szívósan támogatják a maguk, a nemzettesthez viszonyított szűk körét, hogy a nemzet szé-

lesebb rétegei oda csak az alsóbb vagy a legalsóbb és legrosszabb megélhetést biztosító munkakörbe juthatnak. Nem elegendő tehát, hogy a magyar népi elem és a középosztályi fiai merkantil-technikai jellegű kultúrával telítődjenek, de az államhatalomnak érdeke és kötelessége arról is gondoskodni, hogy ezek a pályák az igazi magyar rétegek ifjúsága előtt valóban meg is nyiljanak. Kormányunk most teszi meg az erre vonatkozó kezdő lépéseket. Hisszük, hogyha ezeket a kezdő lépéseket határozott tervszerűséggel és vaskövetkezetességgel újabbak fogják követni, akkor a fajbéli magyar értelmiség is elfoglalhatja majd azt a helyet az ipar és kereskedelem terén, amely megilleti és akkor biztosan bekövetkezik az, hogy az újfajta gyakorlati középiskolák padjai is megtelnek a kívánatos elemek fiaival.

Mindez azonban más lapra tartozik. Bennünket a gyakorlati jellegű középiskola elsősorban a liceum oldaláról érdekel. Ebből a szempontból az 1938 : XIII. t.-c.-nek a gyakorlatba átültetése ebben az iskolaévben megkezdődik. Az összes tanító- és tanítónőképzők I. osztálya az új iskolai évvel mint fiú- és leányliceumi osztály nyílik meg. Ez a tanítóképzés új életformájának is a kezdete. Az új iskolai év nekünk tehát nemcsak abban az értelemben jelent új kezdést, mint az eddigi isk. évek egész sorozata. Az új iskolai év sorsdöntő kezdet kezdete. Olyan nagyjelentőségű kezdet, amilyen kevés vagy talán egy sem volt a tanítóképzés történetében.

A liceumra épített tanítóképzőnek számtalan értékére és kiválóságára folyóiratokban és egyéb lapokban sokan rámutattak. Itt még egy nem eléggé hangsúlyozott értékére kívánok rávilágítani.

Ismeretes, hogy a tanítóképzésnek világszerte két típusa fejlődött ki. A tanítóképzés vagy erre a célra alkotott középfokú iskolákban vagy főiskolai jellegű intézmények keretében történik. Tanítóképzésünk eddig az első típushoz tartozott. Ebben a minőségében öncélú intézmény volt és szükségképpen elszigetelődött, elkülönült minden más középfokú iskolától. Tanulmányi és gyakorlati szempontból céljának tökéletesen megfelelt. Olyan tanítókat nevelt, akik a művelt világ bármely állama tanítóságával kiállják a versenyt. Baj volt azonban, hogy a mi viszonyaink között a belőle kikerült tanítóságnak nem tudta biztosítani azt a szociális elhelyezkedést, amit ez a munkakör megérdemelt. Amit pedig most különösen ki akarok emelni, tanítóképzésünknek ez a középiskolai életformája magán viselte a német hatást. Tagoltságában, belső felépítésében, tanulmányi tervében, még ügyrendjében is olyan volt, mint a századeleji németországi tanítóképzés. Csak tanárképzésének elgondolása és gyakorlati megoldása volt eredeti, szervezésben felépített és jobb, mint a németeké.

Az 1938 : XIV. t.-c. alapján tanítóképzésünk most már a főiskolai jellegű tanítóképzés típusába fog tartozni. Ennek a típusnak külföldön két változata jött létre. A főiskolai tanítóképzés egyetemekkel kapcsolatos, esetleg azoktól függetlenül működő két-

három szemeszterre terjedő tanfolyamokon, vagy külön erre a célra többféle elnevezéssel (akadémia, ped. intézet, ped. fakultás) létesített főiskolákon történik. Ez utóbbiakon a tanulmányi idő 2—4 év. A főiskolai jellegű tanítóképzés összes változatai azonban abban mind megegyeznek, hogy hallgatóiktól középiskolai érettségi bizonyítványt kívánnak. Ez pedig kettőt jelent. Jelenti először, hogy ez a főiskolai jellegű tanítóképzés minden formájában a klasszikus középiskolára van építve; másodsor, hogy a hosszabb idejű, szükséges ránevelés hiányzik belőle. A külföldi főiskolai tanítóképzés nem tudja tehát áthidalni azt a nehézséget, hogy a főiskolai nívóhoz szükséges érettségi mellett a tanítói pályán annyira szükséges, több évre terjedő előkészítést, illetőleg ránevelést is biztosítsa. Ezt a követelményt az új típusú középiskola, a liceum megalkotásával a mi törvényhozásunknak sikerült megoldania. Tanítóképzésünk ezzel egy új megoldását nyújtja a főiskolai jellegű tanítóképzésnek. Nem egyszerű másolata egyetlen más ország tanítóképzésének sem. Eredetisége elvitathatatlan. A mi talajunkból nőtt ki; akik megalkották, azok a mi viszonyainkat és szükségleteinket vették irányadóknak. Egységes és szerves rendszer, melynek minden részlete megokolható. Elméletileg tökéletesen felépített egész.

Hátra van még, hogy az élet, a gyakorlat is igazolja. Ez kezdődik a mostani iskolai évvel és folytatódik majd a következőkkel. Az újításokat ugyanis végső fokon a való élet igazolja. Közoktatási téren is voltak olyan alkotások, elgondolások, melyek elméletileg szükségeseknek és jól megalkotottaknak látszottak s amelyek a gyakorlatban még sem állottak meg. A felső népiskolát az élet nem igazolta. Egy-két évtizedig tartó küzködés után megszűnt a felsőbb leányiskola. A középiskolák sorából eltűnt a reáliskola. Életképteleneknek bizonyultak az utolsó leánynevelési újítás intézményei, a leányliceumok és a leánykollégiumok is. Megszűntek, mert nem voltak tanulóik. Az új liceumok és az újszerű tanítóképzés sorsa is azon fog megfordulni, kellően be lesznek-e népesülve. Küldik-e majd kellő számmal oda fiaikat és leányaikat a szülők? Melyik középfokú iskolából, melyik társadalmi osztályból és milyen minősítésű tanulók ülnek majd padjaikon? Ezek a kérdések azért is felmerülnek előttünk, mert bár a törvény a gyakorlati jellegű középiskolákat, tehát a liceumokat is középiskolákká léptette elő, a liceumokat a gimnáziumokkal szemben a másodrangúság veszedelme fenyegeti. A klasszikus főiskola felsőbbsege továbbra is megmaradt, mert tanítványai, a tanítóképző-akadémiák kivételével, mindenhová eljuthatnak. A liceumok életképességét lényegesen fel lehetett volna fokozni annak a kimondásával, hogy a gimnáziumi érettségi az egyetemi tanulmányokra képesít, ellenben minden más főiskolába csak liceumi érettségivel lehet menni. Hogy ez groteszk gondolat-e, s általában a liceumok és a rájuk épített újszerű tanítóképző-akadémiák életképesek-e, azt az fogja igazolni, hogy a most kezdődő és a következő iskolai években kapuikat milyen számban fogják a tanulók ostromolni.

Molnár Oszkár.

Szent István és a családi nevelés megújhodása.*

A legtöbb ember olyan, mint amilyené a családban nevelték. Ez az igazság fokozottan hívja fel a figyelmet a családi nevelésre. A magyarság lelki megújhodása nagyobb részben a családi nevelés megújhodásától függ. Most nézzük meg, hogy miféle erőt meríthetünk Szent István szellemi világából a családi nevelés megújhodására vonatkozólag. Állapítsuk meg az ősi koronázó városban, hogyan kellene a családi nevelést jobb útra irányítanunk.

Szent Istvánnak Imre herceghez intézett intelmei kimeríthetetlen kincseshányát jelentenek a mai nevelés, a mai családi nevelés szempontjából is. Szent István szerint a fiak engedelmesek legyenek az ő atyjuknak. Ha a mai családtól kell valamit kívánnunk, akkor elsősorban azt kívánjuk, hogy a gyermekek feltétlenül engedelmeskedjenek szüleiknek. Ez a nemzeti egység, ez a nemzeti együttérzés alapja. De ne csak a fiúk, hanem a lányok is engedelmeskedjenek, és üzenjünk hadat ilyen mondásnak: „Anyuka, maga ehhez nem ért!” A hadüzenet azonban elsősorban a szülőknek szól. Ők neveljék úgy gyermekeiket, hogy azok ilyen mondásokat ne engedjenek meg maguknak. Ha a szülők elkényeztetik gyermekeiket, akkor ők ugyan megérdemlik a sorsukat, csak hogy nekünk az a feladatunk, hogy ilyen romboló megnyilatkozásnak a nemzetre való hatását akadályozzuk meg.

Szent István szerint: „Ha bölcsekkel jársz, böics leszesz; ha boldokkal forgólsz, társul adod magad azokhoz.” Ez állandóan figyelmeztessen bennünket, hogy kikkel engedjük gyermekeinket érintkezni, játszani. Ügyeljünk arra, hogy ne a cseléd, hanem az édesanya legyen a gyermek nevelője. Mint tanítóképző-tanárok állandóan ügyeljünk az utca nevelő hatására is.

Szent István szelíd, emberséges, békés bánásmódot kíván mindenkivel. Ennek alapján arra kell törekednünk, hogy minden ember emberi méltóságát becsüljük meg. S ezt nemcsak azzal szolgáljuk, hogy embertársunk anyagi helyzetének javítását elősegítjük, hanem azzal is, hogy lelkileg közeledünk feléje. Nem elegendő a szolgának a bért adni, hanem beszédmodunkból érezze, hogy becsüljük emberi méltóságát. Nem elegendő az elesettnek kenyeret adni, hanem sokszor még ennél is fontosabb az a lelkület, amellyel a kenyeret adjuk. A gyermekek ezt általában úgy csinálják, ahogyan azt a szülőtől látják. A magyarság jövőjének egyik legfőbb kérdése ez a lelki közeledés. Az igazi szociális gondolatban nemcsak anyagi jobb-lét, hanem lelki együttlét is foglaltatik.

Szent István azt mondja: „Kövesd az én szokásaimat!” Ehhez hasonlóan a szülő a következőket mondja gyermekének: Kövesd családunk szokásait, kövesd nemzetünk szokásait, kövesd a magyar hagyományokat! Ezen a téren nem sarlózni, hanem kaszálni-való dudva

* A székesfehérvári taggyűlésen elmondott elnöki megnyitó.

akad. Kiket kellene a magyar nemes hagyományok útjára visszaterelni? Azokat, akik a jassz-zenéért lelkesednek; azokat, akiknek a beszédében is ilyen jassz-árnyalatok vannak; azokat, akik inkább néger táncokat lejtenek, mint csárdást; azokat a hölgyeket, akik cigarettáznak és ajakpirosítót használnak; azokat a leányokat, akik kísérő nélkül kívánnak társadalmi életet élni stb. Hogy korunk egyes körei szinte különösnek tartják azt a nőt, aki nem cigarettázik, ennek szemléltetésére felolvasom a következő ujsághírt: „Az amerikai ujságok nagy cikkekben, kimerítő részletességgel számolnak be Zogu albán király három nővérenek new-yorki látogatásáról. Az amerikai ujságírók leírják külsejüket, hogy milyen ruhát viselnek, hogyan mosolyognak, különböző dolgokról megkérdezik a véleményüket. Minden meg is felel az amerikai ízlésnek velük kapcsolatban, csak egy dolgot nem ért meg az amerikai közönség: Zogu albán király három nővére nem dohányzik. Amióta ez a bűnük nyilvánosságra került, az ujságírók naphosszat e különös és érthetetlen szokásuk indítékai iránt érdeklődnek és öles címekkel jelzik a csodálatos tényt; Zogu nővérei nem dohányoznak!” Ez a dohányzás is olyan betegség, amelyből Szent István segítségével ki kell gyógyulni.

Hóman Bálint, volt közokt. miniszter a leánynevelés egyik szerencsés formáját alkotta meg a líceummal. Ebben a leányiskolában fokozottabban kell a háziasságra, a nőiességre törekednünk. Így sokat kell tennünk abban a kérdésben, hogy leányainkat visszavezessük a nemes magyar hagyományok útjára. Ne a kutyás asszony legyen az ideáljuk, hanem mindenki a maga sajátos körülményei szerint kövesse a magyar nagyasszonyokat.

Szent István az otthont két törvénnyel védte. Az egyik a gyujtogatók ellen szólt, a másikat azok ellen hozta, akik valakinek a házába azért törtek be, hogy a ház urát bántalmazzák. Napjainkban is nagy szükség van az otthon fokozott védelmére. Ma ugyan nem a gyujtogatás és az előbb említett rátörés áll a homloktérben, hanem különböző bacillusok ellen kellene az otthont, a családi meleget megvédeni. Ilyen bacillusok: a nagy igény, az elégedetlenség, az uralkodási vágy, a szeretetlenség, a házonkívül való szórakozás keresése, a meghittség hiánya stb., stb.

Szent István nemcsak intelmeket intézett fiához, nemcsak szavakkal tanított, hanem elsősorban tetteivel, példájával, életével nevelt. Erre nézve Hóman Bálint a következőket mondja róla: „...kegyes, jólelkű, igazságszerető, de egyéniségének épp oly jellemző vonása erős és megíngathatatlan akarata, a bűnössel szemben megalkuvása nem hajlandó szigorúsága...” Dr. *Karácsonyi* János szerint: „Ő azt akarta, hogy a hit ép úgy irányozza másnál is a cselekedeteket, az élelmódot, a beszédet, mint irányozta nála.” Ugyancsak *Karácsonyi* János könyvének *Szent István jelleme* című fejezetében a következőket mondja: „... önönmagán megmutatta, hogyan kell egy kereszténynek élnie. Nem követelt, nem tanácsolt semmi olyat,

amit ő meg nem tett. ... Ő volt az erkölcsi példakép és az ő példájának óriási hatása okozta, hogy a magyar a keresztény vallást gyakorlatba vette és a gyakorlat által megszerette." Tudjuk, vannak emberek, akik csak távolról látszanak nagyoknak, közelről egészen törpéknek bizonyulnak. Ezzel szemben dr. *Mihályi* Ernő szerint Szent István „annál nagyobbak tűnik fel, minél jobban elmerülünk alkotásaiba."

Karácsonyi János szerint: „Procui (Szent István anyai nagybátyja) 1015 táján Szent István ellenségének, Chrabry Bogyozlónak szolgálatában állott s ez megtette őt helytartójának a Magyarországból elfoglalt városban. De Szent István 1018 elején oly észrevétlenül lepte meg Procuit, hogy ő megfutamodott, felesége pedig a várossal együtt Szent István kezébe került. Procuinak nem volt módja benne, hogy feleségét kiválthassa, de nem is volt arra szüksége, mert Szent István nem viselt hadat nők ellen, nem dühöngött a legyőzött ellenségen s visszabocsátotta Procui feleségét, akkoriban hallatlan lovagiassággal — ingyen." Ezt a magyar lovagiasságot is fokozottabban kell ápolnunk a családi nevelésben. Ez a lovagiasság azonban csak a nőies nőket, a nemes magyar hagyományokat követő nőket illeti.

Ha Szent Istvánnak a szellemi világából a családi nevelésre vonatkozólag erőt akarunk gyűjteni, akkor feleségéről, Boldog Gizelláról is meg kell emlékeznünk. *Mihályi* Ernő szerint: „Gizella nemcsak a magyar király hitvese, Szent Imre anyja, hanem a magyarok megtérítésének buzgó apostola is volt... A mindenki iránt gyengéd nő főleg a nyomorékokat, a bajban sínylődőket, a papokat és templomokat részesítette jótékonyosságban."

Egészen természetesnek kell tartanunk, hogy ilyen családi életből csakis olyan fiú kerülhetett ki, mint Szent Imre, a mai ifjúság példaképe. *Vargha* Damján a Szent Imre legendák olvasásával kapcsolatban a következőket írja róla: „Minden kor fia tanulhat, tanuljon, szépülhet, szépüljön Szent Imre egyéniségének a szemléleténél. Ez a szentek második élete, — amikor t. i. másokban, a későbbi századok fiaiban, élnek tovább. ... A szenteket távolról sem kisebbiti, sőt aránytalanul nagyobbítja nacionalismusuk. Hisz a magyar földről égbe emelkedett Imre herceg egyéniségét és lelke összes szépségét, erényét, jellemét stb. sokszorta közelebb érezzük magunkhoz mi magyarok, mert őt a magunkénak valljuk, és tudjuk, hogy magyar földön táplálkozva növekedett, önmegtágadása nagy érdemeit itt szerezve jutott fel az eszményi, majd az égi magaslatig."

A Szent István emlékében részint közvetlenül, részint közvetve törekedjünk arra, hogy a családi nevelést jobb vágányra tereljük. Közvetlenül úgy, hogy akkor is tartunk szülői értekezleteket, ha ilyenek tartása nem kötelességünk. Így sohasem a hivatalból való rendezés, hanem a hivatásból való tartás jellemezze ezeket a szülői értekezleteket. Közvetve pedig úgy törekedjünk a családi nevelés javítására, hogy tanítványaink egyrészt a helyes családi nevelés el-

veit megismerjük, másrészt pedig vérükké váljék az, hogy ezzel a gondolattal a nemzet egyetemének lelki világát átítassák.

Mihályi Ernő könyvének egyik fejezete így szól: „Új lelket önt Szent István a magyarba.” Részint a szülők útján, részint iskolánk útján törekedjünk arra, hogy Szent István szellemi világa, nemes családi élete új lelket öntsön a magyar családba.

Padányi-Frank Antal dr.

Az anyag.*

Kérdésünk: vannak-e támaszpontok, tapasztalati tények arra nézve, hogy a létezők egy közös állományra, egy közös őszanyagra vezethetők vissza? A legkülönbözőbb dolgokat látjuk magunk körül, amelyeknek más és más sajátosságaik vannak s amelyek önmagukban, egymástól függetlenül léteznek. Mindez, legalábbis látszólag, nem közös, de ellenkezőleg, különböző eredetre vall.

Vajjon az erdők tarka énekese lényegében ugyanazt az állományt képviselné, mint a napfényben csillógó, élettelen kristály? Vajjon ugyanabból az életforrásból eredt-e az égnekigyekvő óriásfenyő és a hétpettyes katicabogár? Vajjon mindaz, ami különválasztott és különböző, mégis testvére volna egymásnak a lényegi egység révén és egy, minden változatosság ellenére?

Milyen utat kell követnünk, hogy kérdésünkre feleletet kaphassunk? Az út önként felkínálkozik. Sokféleséggel van dolgunk és keressük azt az egyféleséget, amelyből, mint közös forrásból, a sokféleség eredt. Visszafelé kell haladnunk, redukálnunk kell a formagazdagságot és keresnünk kell azt a legegyszerűbb formát, azt a legelemibb építőkövecskét, amelynek segítségével végeredményben minden felépül. Redukció kétféle úton érhető el mennyiségtanilag: kivonás és osztás révén. A kivonás azonban a megsemmisítés jegyében áll és ha egyáltalán elképzelhető volna az a mód, amelynek segítségével a kivonás megvalósítható lenne a tárgyi dolgok világában, akkor is világos, hogy a lehetőségek végéig eszközölt kivonás végeredményben nullához juttatna el bennünket. Ennélfogva a szükséges redukció csak olyan folyamat révén érhető el, amely lényegében osztás, azaz szétbontás. Ez az osztás gondolható oly módon, amint például a kémikus teszi, aki valamely testet molekuláira bont fel és a molekulákat ismét atomokra hasítja és eljárását mindaddig folytatja, amíg osztás egyáltalán lehetséges. De gondolható másképpen is, t. i. a gyakorlati eljárás mellőzésével, azaz tisztán elvszerűen. És amennyiben ez a tisztán elvszerű osztás helyes, kell, hogy fedje a gyakorlati osztás végső eredményeit.

Egy fizikai testnek az osztását végtelenségig gondolhatjuk. Van

* Szemelvény a szerzőnek sajtó alatt lévő *Reálfilozófia* c. munkájából.

például egy köbcentiméter konyhasónk és gondolatban elkezdjük osztani. Nem képzelhető semmi olyan körülmény, amely az osztási folyamatnak határt szabhatna. Az osztást a végtelenségig folytathatjuk, helyesebben: kényszerülve vagyunk mindig újabb és újabb osztási lehetőséget elgondolni. Ami azonban a végtelenségig osztható, az szükségképpen önmaga is végtelen. Viszont, ilyen körülmények között, nem létezhetne egy egyköbcentiméternyi sötömböcske, hanem csak egy végtelen sötömb. És ezzel sem tudnánk mihez kezdeni, mert a végtelen felfoghatatlan a számunkra.

Ebből a megfontolásból szükségszerűen következik, hogy a fizikai testnek az oszthatósága nem lehet végtelen. Valahol tehát határnak kell lennie. A dolog ennél fogva olyként áll, hogy egyrészt nem tudunk olyan határt elképzelni, amelyen túl a fizikai test tovább ne volna osztható, másrészt pedig meg kell állapítanunk, hogy ilyen határnak valahol mégis csak kell léteznie. Ennek az ellenmondásnak megoldására csak egy mód van. Fel kell tételeznünk, hogy bizonyosszámú osztás után a fizikai test mint ilyen megszűnik és olyasvalamibe megy át, ami nem fizikai értelemben vett test többé és így nem is osztható fizikailag. Ebben az esetben eleget teszünk az első követelménynek, annak t. i., hogy a fizikai test a végtelenségig gondolható oszthatónak, addig tehát, ameddig mint fizikai test létezik, de eleget teszünk a másik követelménynek is, annak nevezetesen, hogy a fizikai testek oszthatóságának határt kell szabnunk. Mert ha valami megszűnik mint fizikai test, csakugyan nem osztható tovább fizikai értelemben. Ha azonban megszűnik mint fizikai test, tehát, ha nem képzelhető sem szilárd, sem cseppfolyós, sem pedig gázállapotban, akkor mivé lesz? Csak energiává, mert mássá nem lehet. Az energia ilyenformán egyik formája az anyagnak, amelyre jellemző, hogy fizikai értelemben nem osztható. Amint-hogy lehet arról szó, hogy erősítsünk, vagy gyöngítsünk egy elektromos áramot, de sohasem arról, hogy kettévágjuk. Arra persze nagyon kell vigyáznunk, hogy az energia fogalmát el ne különítsük az anyag fogalmától, mert akkor fantasztikus útvesztőbe kerülünk. Minden erő, minden energia valamilyen formája az anyagnak. Gondoljunk a hipnózisra! A hipnotizáló akarata átlántálódik a médiumra. Ez csak valamilyen reális közeg, valamilyen mozgást végző anyag révén lehetséges, különben az átvitel érthetetlen volna. Hiba volna tehát feltételezni, hogy az energiának nincs anyagi alapja. Csak-hogy nem képvisel fizikai testet, hanem képviseli az anyagnak más állapotát. És ilyenbe kell minden testnek átmennie, ha számára az osztási lehetőség kimerítettett.

Az energiának különféle formája van. Lehet kémiai, elektromos, stb. energia. Melyikbe kell vajjon a fizikai testnek átmennie? A kérdés csakugyan felvethető. A kétségeket az energia fogalma osztja szét. Az energia erő, amely munkát képes végezni. A hangsúly itt az „erőn” van. Az erő ugyan sokféleképpen nyilatkozhat meg, lényegében azonban változatlan marad, t. i.: erő. Következőleg és végeredményben csak egy erővel lehet dolgunk, amely, az adott

körülmények szerint, különböző módon nyilvánulhat meg ugyan, de amely lényegében, végső elemzésében nem lehet más, mint az az Erő, amely az erő fogalmát az legáltalánosabban kimeríti. Kissé talán érthetőbben: ha minden erőre egyformán áll az a lényegbeli sajátosság, hogy munkát képes produkálni, akkor kell, hogy az erők összessége egy végső, egy alaperőre legyen visszavezethető, hogy tehát olyan közös talajból sarjadjon minden erő, amely magát az erőt jelenti és ilyenformán csakugyan a legáltalánosabban meríti ki az erő fogalmát. A sor elejére tehát olyan erőt, energiát kell állítanunk, amelyben az összes többi, különféle formákban fellépő erő bennfoglaltatik. Nevezzük ezt ősenergiának. Ebbe kell minden olyan fizikai testnek átmennie, amely bontás alatt áll és amelynél az osztás bizonyos mértéke bekövetkezett már. Visszatér a kezdethez. Ez az élet körforgása.

A mondottakból következik, hogy fizikai test és energia nem különböző lényegiségek, hanem hogy csak különböző állapotai ugyanannak az állománynak. Más szóval: a fizikai test és az energia közötti különbség tisztán formai. Potenciális, amint magát a fizikus szokta kifejezni.

Közelfekvő itt az a tévedés, hogy az ősenergiát az abszolút, érzésszerű léttel azonosítsuk, tehát Istennel. Az azonosítás hiba volna. Az érzésszerű lét nem azonos az építőköveket szolgáló ősenanyaggal, az ősenergiával. Mégpedig azért nem, mert az érzésszerű létben nem gondolható semmi olyan, ami térrel és idővel összefüggne, az energiára pedig előfeltétet mind a kettő. De hiba volna az is, hogyha Istent mint cselekvést azonosítanánk az ősenergiával, mert ha Istent egyszer az abszolút, az érzésszerű léttel azonosítottuk, lehetetlenség, hogy ugyanannak a létnek csak egy állapotával azonosítsuk.

Hogy az ősenergia, az ősenanyag az abszolút létből, az érzésszerű lét öléből eredt, az természetes, mert mindennek ez a forrása. Arról azonban, hogy miként alakul ki a tiszta érzésszerűségből az a valami, amit anyagnak (energiának) nevezünk, semmitsem tudunk mondani. A folyamatot magát nem tudjuk nyomon követni. De arra, hogy ez az anyagszerűség igenis kialakul a tiszta érzésszerűségből, arra mindenki közülünk eleven tanúságtétel. Vannak esetek t. i. amikor valami névtelen sóvárgás fog el hirtelen bennünket, valami vágy, valami ismeretlen cél felé való áhítozás, szóval valamilyen hatóerő, amelyről nem tudjuk ugyan, hogy honnan került belénk, de amely mint feszültség, tehát mint energia kétségtávol megvan bennünk. Ki ne ismerné ezt az állapotot? Főleg pedig ismerik azok, akik szellemi alkotómunkával foglalkoznak. Sokszor van úgy, hogy ez a titokzatos belső erő teljesen kisajátítja az embert.

Feszültség, mondtuk. Hogy csakugyan felszültség, arról mindenki meggyőződhet, aki kellő módon figyel meg önmagát. De különben is magától értetődő, hogy feszültség az, mert minden meglévő állapottal szemben fellépő belső változás kell, hogy számunkra

belső feszültség alakjában jelentkeznek. Kell, hogy valami nyoma legyen az eltolódásnak, különben nincs eltolódás. A közönséges nyelvhasználatban is kifejezésre jut ez, amikor feszült figyelemről, megfeszített idegekről, stb. beszélünk. Feszültség létrejöttéhez azonban két ellentétes tényező kell. Egy olyan, amely az eredeti állapotot képviseli és egy olyan, amely az ettől való eligyekvést jelenti, amely tehát lényegében mozgás. Világos, hogy ilyen ellentét hiányában sohasem léphetne fel feszültség. De az is világos, hogy abban az esetben sem léphetne fel, ha a nyugalmat jelentő és mozgást képviselő tényező között megszakadna minden vonatkozás. Ha mármost nem felejtjük el, hogy minden erő, minden fellépő energia egyben valami formáját képviseli az anyagnak, akkor a mondottakat megfogalmazhatjuk olyformán is, hogy feszültség létrejöttéhez szükséges egy, a régi állapotot és egy, az eltolódást képviselő anyagi komplexum, valamint az is, hogy ez a két komplexum egymással bizonyos összefüggésben maradjon. Összefüggésben pedig csak úgy maradhat, hogyha a kettőt valamilyen tényező összefűzi. Anyagi pontok összefűzése képzelhető mesterséges módon, amikor az egyik pont a másikhoz van erősítve valamivel és mesterséges összefűzés hiányában gondolható úgy, hogy a két pont között vonzás áll fenn. Mivel mármost abban az esetben, hogyha két egymást vonzó anyagi pont közül az egyik rögzített, a másik pedig mozog, csak körforgás jöhet létre, ennélfogva, ha egyébként nem is tudjuk, hogy hogyan alakul ki az anyagszerűség az érzészerű létből, az anyag lényegére annyit mégis megállapíthatunk, hogy körmozgás által létesített feszültség. Van addig, amíg ez a feszültség fennáll és eltűnik, kézzelfoghatatlanná válik abban a pillanatban, mikor ez a feszültség megszűnik. A középpont felé irányuló erőt centripetális, a forgás révén fellépő taszítóerőt pedig centrifugális erőnek nevezzük. Joggal mondhatjuk tehát az anyagot a centripetális és a centrifugális erő egyensúlyi helyzetének.

A kérdés másik oldala az, hogy mit szól a természettudomány ezekhez a tisztán gondolati úton levezetett eredményekhez? Azt fogjuk tapasztalni, hogy 100%-ig alátámasztja őket. Mindenekelőtt foglalkozzunk azzal a kérdéssel, hogy mit mond a természettudomány az anyag szerkezetéről. Célszerű lesz, ha evégből könnyen megérthető hasonlatból kiindulva rámutatunk arra, hogy hogyan képzelendő az anyag létrejötte és akkor ugyancsak könnyen megérthetővé válik az, amit a természettudomány az anyag szerkezetéről mond. De talán nem is helyes, ha azt mondjuk, hogy a természettudomány megállapításai könnyebben érthetőkké akarjuk tenni ezáltal, mert amit a természettudomány erre vonatkozólag mond, igazán nagyon könnyen érthető. Inkább arról van szó, hogy a hasonlat révén erősebb értéklésben részesül a kérdés, sokkal elevenebb tónust kap. Visszavándorolunk e célból gyermekkorunkba és felelevenítünk belőle egy nagyobb szerű kirándulást a hegyekbe.

A kirándulási felszerelés parádés darabja a zöld zsinórra erősített, lapos túristapohár volt. És valószínűleg még nem akadt olyan

kiránduló, aki ne merített volna a forrásból vizet a pohárba és ne forgatta volna a poharat a zsinór körül. Nekünk, gyermekeknek különös gyönyörűségünkre szolgált, hogy a víz nem ömlött ki a pohárból, hanem benne maradt. Persze más volt a helyzet, hogyha a forgatott pohár megakadt egy fenyőgallyban. Ilyenkor a víz nem maradt a pohárban, hanem a földre ömlött, vagy máshová, így egyszer a nagynénémre, aki teljesen gyanútlanul ült az árnyékban. Éppen a nagybácsi forgatta a poharat, amikor fenyőgally mint közreműködő fellépett. Mi nevtünk, persze csak egy fatörzs mögé bújva, a nagybácsi azonban, különösmódon, nem nevetett.

Tegyük fel mármost, hogy néhány kiránduló, igazi művésze a túristapohár-forgatásnak, összeállana. Nagy lendülettel forgatná ki a maga poharát és nem csapná hozzá a másikéhoz. És tegyük fel, hogy ugyanakkor egy óriás tapogatózna arrafelé, aki néhány kisebb ütést fel sem vesz. Azt kellene mondania: „itt valami kemény golyófélet érzek.“ És, ha fentnevezett művészek erre ijedtségükben beszüntetnék működésüket, az óriás bizonyára csodálkozva dörmögne szakállába: „különös, most semmit sem érzek.“

Az óriásnak az lett volna a benyomása, hogy valami gömbszerű testet tapint, pedig ezt a testszerűséget csak az a feszültség eredményezte, amely a zsinór kapcsoló és a pohár elígyekvő ereje folytán jött létre. Amint a feszültség megszűnt, megszűnt a testiség is.

Ha mármost a pohárforgatók helyére protonokat, a poharak helyére pedig elektronokat teszünk, akkor elvben megkapjuk azt a szerkezetet, amelyet a természettudomány az atómkban kimutat. Hogy mi a proton és az elektron lényegében, azt nem tudjuk. Csak annyi bizonyos, hogy a proton olyasvalami, ami pozitív, az elektron pedig olyasvalami, ami negatív elektromossággal van töltve és nagy sebességgel kering a nyugalmi helyzetet képviselő proton körül. Miniatűr bolygórendszerrel van dolgunk, amelyben a proton a napot képviseli, az elektron pedig a bolygót. Ha az elektronok körmozgása valamilyen okból megszűnne, akkor az elektronok a protonok karjába vetnék magukat és vége volna annak, amit tárgyi világnak nevezünk. A tapinthatót, az anyagszerűen testit az a feszültség szolgáltatja, amely a vonzásból és a körforgásereő eredményezte elhajító (tangenciális) erőből ered. Ezért mondhatjuk, hogy az elektronok az atóm térfogatát szabják meg (kiterjedését a térben), a protonok ellenben, amelyek a rendszert összetartják, az atóm tömegét képviselik. Vajjon proton és elektron jelentik-e azt a légvégző állomást, amelyen túl már nincs más forma, ez a kérdés reánk nézve itt minden jelentőség nélkül való. Mi csak annyit akartunk kimutatni, hogy az exakt tudományos kutatás is kényszerült olyan tételeket felállítani, amelyek megállapításainkat egészükben alátámasztják. Annyi t. i. kétségtelen, hogy az atóm képezi a fizikai oszthatóság határát, mert ha az atómot is osztjuk, már az energia birodalmába kerülünk. Példa erre a rádium, amelynek sugárzása az atómbom-

lásra vezetendő vissza. De ha közelebről nem is érdekel bennünket az a kérdés, hogy proton és elektron-e azok az utolsó állomások, amelyeken túl már nem következhetik egyszerűbb forma, mégis meg kell jegyeznünk annyit, hogy nem lehetnek azok, mert különbséget mutatnak egymással szemben, a feltételezendő ösanyagra pedig szükségszerűen jellemző a teljes homogeneitás, a teljes egyöntetűség, a teljes egyneműség. A különbség formálólelv hatására utal, az a forma azonban, amelyben formálólelv nyilatkozik meg, szükségképpen felette áll az ösanyagnak, mert már a haladásnak egy lépcsőjét képviseli.

Ha poéták volnánk, akkor most hálás területre bukkantunk volna. Megrázó erővel festhetnők azt az örök sóvárgást, amely proton és elektron között fennáll. Lévén t. i. az egyik pozitív, a másik meg negatív elektromosságú, a kettő egyesülne egymással, ha lehetne. De nem lehet. Akadálya ennek a bős apa, akit ezúttal centrifugális erőnek neveznek. Így tehát egyesülés helyett van sóhajtozás és folytonos körben szaladás.

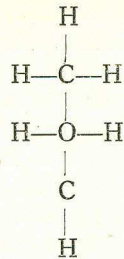
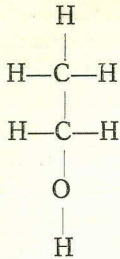
Igen, talán ez a lét lényege. Szétválasztatik, ami összetartozik. Élet-keletkezés. És azután egyesítettik, ami összetartozik. Halál. Megbékélés. Azután megint szétválasztás következik be: Feltámadás. Harmóniától történt haladás díszharmóniáig és onnan megint harmóniáig. Lehet, hogy így áll valahogyan a dolog. Ki tudná megmondani? Lehet, hogy hazatérünk a földi kirándulásból, ami különválasztás volt, és lehet, hogy utána kisírhatjuk magurkat annak ölének, akit a szív soha el nem némuló és a sirt túlélő hatalma köt hozzánk. Lehet. Ki tudná megmondani?...

Abból a tételből, hogy az érzésszerű lét minden létezőnek közös forrása, szükségképpen következik, hogy a létezők csak formában különböznek egymástól, de lényegben nem. Keressünk mármost arra bizonyítékot, hogy ugyanazoknak az elemeknek más formai összefűzése csakugyan eredményezhet-e más anyagot? Ilyen bizonyítékot az u. n. „izomer” vegyületek szolgáltatnak. Izomer vegyületek például a szublimát és a kalomel. Mindkettő jól ismert szer és mindkettő áll egy kétértékű higany és két egyértékű klóratómból. Csakhogy a szublimátban a két klóratóm a higany egész tömegéhez van kötve, ami következőleg szimbolizálható: $\text{Hg} \begin{matrix} \text{cl} \\ \text{cl} \end{matrix}$, a kalomelben pedig egy-egy klóratóm a higanyatóm feléhez, amit viszont ekként lehet

kifejezni: $\text{Hg}-\text{Cl}$. A formai összefűzés különbözősége már a szimbolikus jelölésmódban is szembeszökik. Az egyik esetben három-, a másikban pedig négyszögszerű összeillesztésről lehetne beszélni.

Más példa. Két olyan vegyület lehetséges, amely két atóm szénből, hat atóm hidrogénből és egy atóm oxigénből áll ($\text{C}_2\text{H}_6\text{O}$). Az atóмок elhelyezkedését az „a” és „b” példák mutatják:

Az egyik összeállítás a borszeszt, vagy aethylalkoholt eredményezi, a másik pedig a dimethylaethert. A két példa elegendő arra, hogy megértesse, amiről szó van.

Egy pillanatig azonban el kell itt még időznünk. Abból a tételtől t. i. hogy a testek különbözősége az alkotórészek különböző összefüzési módjára vezetendő vissza, önként következik, hogy egy elrendezésnek csak egy és kizárólag egy test felehet meg, amelynek megvannak a maga jellemző tulajdonságai. Lehetetlen tehát, hogy ugyanazon test két, vagy több formában léphessen fel.

Meg kell itt állnunk, mert könnyen félreértés következhetne be, amelynek oka ezúttal a pontatlan névhasználatban rejlenék. Formáról és alkotóelemekről beszéltünk. Vigyázni kell azonban arra, hogy mi értendő a figyelembeveendő forma alatt. Forma például a kristály is és alkotóelemek, ehhez viszonyítva, a molekulák is, amelyekből az illető kristály felépül. Ha mármost például úgy értelmeznők a tételt, hogy annyiféle anyag létezik, ahány kristályforma van, olyan eredményhez jutnánk el, amely homlokegyenest ellenkezik a tényekkel. Ebbe a tévedésbe esett pl. O. Lehmann.* Mert különféle lehet az az anyag, amely ugyanabban a kristályformában tömörülhet. Így például az ólomérc (galenit) túlnyomólag kocka alakjában kristályosodik, de megtaláljuk ezt a formát a konyhasónál és más anyagoknál is. Ha mármost ezt, a molekulák összeállásából adódó formát vennők kiindulásnak és azt mondanók, hogy mindazok a testek, amelyek kockában kristályosodnak, azonosak is, képtelenséget állítanánk. Nem erről a formáról van szó, hanem arról, amely legparányibb kiadásban képviseli az illető testet, tehát a molekuláról. Azt állítjuk tehát, hogyha ebben változik meg az alkotóelemek összefüggése, vagyis hogyha a molekula szerkezete szenved változást, akkor nem jöhet létre ugyanaz a test. És ez két-ségtelen is.

Egészen más kérdés, hogy miért állhatnak össze különböző

* Kein Körper besitzt mehr als eine Krystallform, oder, zeigen zwei Körper verschiedene Krystallformen, sei es als atomistische oder molekulare Verbindungen. Eine bestimmte Art von Molekülen kann nur ein einziges Raumgitter bilden, die Identitätstheorie der Polymorphie ist somit unrichtig". O. Lehmann: *Die Lehre von den flüssigen Krystallen und ihren Beziehungen zu den Problemen der Biologie*. J. F. Bergmann, Wiesbaden, 1918. 263. l.

szerkezetű molekulák egyező összefoglaló formákba. Oka mindenestre van ennek. Kell, hogy valamilyen tervszerűen ható principium érvényesüljön itt. Mert magukban a molekulákban nem lehet elképzelni semmi olyan erőt, amely arra bírná őket, hogy bizonyos rend szerint föggeszkedjenek egymáshoz. Valami más erő kell ehhez, amely felette áll a molekulák világának. Hogyha a kristályformák száma korlátozott, aminthogy az, akkor ez egyrészt annyit jelent, hogy a kristályformák lehetőségei a meglévőkkel ki vannak merítve, másrészt pedig jelent szükségszerűen annyit, hogy a meglévő anyagoknak ezek egyikét kell felvennie, ha életéhez tartozik az, hogy kristályosodjék. Ez azonban függetlenítendő az anyagtól, a molekulától, mert mindez a tervszerűen formáló elv hatáskörébe tartozik. Az objektív mérlegelés mindezek alapján csak annyit állapíthat meg, hogy nemcsak különféle anyagok kristályosodhatnak azonos formákban, hanem hogy ugyanaz az anyag is felvehet más és más kristályformákat anélkül, hogy ezáltal megszűnne ugyanaz az anyag lenni, anélkül tehát, hogy megváltoznék molekuláris strukturájában. És ez így is van a természetben. Erre nézve a di- és polimorfizmus számos példát nyújt.

Elméletileg mindezzel adva van annak lehetősége, hogy egy testet a másikba átváltostassunk. A dolog elég egyszerűnek ígérkezik. Az ember felrobbantja valamely vegyület atómjait. Azután összeszedi az így adódó protonokat és elektronokat és olyan formába függeszti össze őket, amely jellemző a kívánt testre. Persze, tudnia kellene ehhez, hogy hogyan lehet a felrobbantott atom protonjait és elektronjait összefüggeszteni, hogy milyen módon indítható meg az elektronok körmozgása és tudnia kellene sok egyéb mást. Ha mindezt tudná, akkor egészen simán menne a dolog. Ha! Ugy látszik, hogy mindennek a feltételes mód az akadálya. Ezt kellene tehát valahogyan kiküszöbölni!

Dr. Kosáry János.

EGYESÜLETI ÉLET.

A székesfehérvári (májusi) tagértekezlet. — Jegyzőkönyv a T. I. T. O. Egyesületének 1938. május hó 23-án a székesfehérvári Ferenc József r. k. tanítónőképző-intézetben megtartott taggyűléséről. Jelen vannak *Padányi-Frank* Antal dr elnökle mellett *Balassa* Brunó dr. kir. főigazgató, *Csúsz* István egyházm. főtanfelügyelő, *Grész* Leó igazgató, *Haraszthy* Lajos dr. városi tanácsnok, *Serényi* Antal dr. kir. tanfelügyelő, *Vojnich* M. Aquina a kalocsai Iskolanővérek generális főnöknője; *Bali* M. Ildelfonsa, *Horváth* M. Ancilla, vitéz *Losonczy* György (Baja); *Jeloveczky* Péter, *Jeloveczky* Pétterné, *Mesterházy* Jenő, *Tscheik* Ernő, *Jankovits* Miklós, *Kádár* Ilona, *Szalatsy* Richárd, dr. *Jelitainé* Lajos Mária dr., *Barabás* Endre, *Tichy* Márta, *Várad* József, *Budaváry* László, *Gárdonyi* József dr., *Szabó* Béla, *Kishonti* Barna (Budapest); *Fucsek* Gábor érseki tanácsos, segédtanfelügyelő, vitéz *Derencsényi* Miklós, dr. *Somos* Lajos, Sr. *Körtvélyessy* Mária (Eger); *Magasi* M. Franciska, *Schler* M. Kunigunda O. S. N. (Győr); id.

Buday Lajos, Buday Lajosné, Buday L. György, Varga Gyula, Marcell Kornél (Pápa); vitéz Szörényi József (Szeged); Tukats M. Annunciáta (Kalocsa); Csaba M. Immaculata int. főnöknő, dr. Sinkovits Dániel, Pánczél Ferenc tanügyi titkár, M. Adalberta, Simon M. Metilla, Horváth M. Joachina, Molnár M. Antonella, Süveges M. Wilhelmina, Szikorszky M. Arisztida, Szőke M. Annunciata, Gábriel M. Georgia, Kerekes M. Alvéria, Partos M. Sigisberta, Papp M. Rogella, Tömör M. Calasantia, Takáts M. Laura, Uray M. Asteria, Nagy Gizella, Csik Stefánia, Tibor Gábor; Baltay Gábor, Paál Sándor, Balla József, Schleicher Emma, Horváth Anna, Kovács Piroska, Czövek Rózsa, Puska Piroska, Mészáros Rózsi, Zavaros Margit, Sárkány Ferencné, Nyéki Ilona, özv. vitéz Láng Lajosné, Zachariás Erzsébet, Sárkány Anna, Kováts Ilona, Kolb Emilia, Spányi Józsefné, Illy Györgyné, Orbán Gyula, Ihar János, Kamarás Gábor, dr. Fedoráné Bertalan Margit, Deák Katalin, Temessy Ilona, özv. Kántor Pálné, N. Cziike Gábor, Farkasné Szabó Margit, Táborosy Antal, Fikker Aurél, Kapitány Lajos, Kniess Ferenc, Bardón Gyula, Bátori József, vitéz Sándorné Schmidt Emilia, dr. Hermanné Lambrecht Márta, Gáspárfalvy Pálné, Herderné Eördögh Irma, Varga Gabriella, Joachim József, Kövessy Mária, özv. dr. Kollerné, Horváthné Verger Gizella, Pattantyúsné Polcz Anna, Szabó Szeréna, Weisz Lajos, Telegdy Klári, Zsolt Józsefné, Fleischacker Ede, Kovács József, Majláty Lipót, Tóth László, Tóth Lászlóné, Szabó István György, vitéz Bendy Gyula, Péntek József, Füzy Árpád, Radnai Vilma, Jankovics József, Németh Pál, Köves Sándor, Ungváry Gyula, Bartaer Károly, Mészáros Ferenc, Bajnok János, Herder István, Szekeres János, Falvai Géza, Nemes Sándor, Nemes Sándorné (Székesfehérvár).

A taggyűlés résztvevői elénekelték a Himnuszt. Utána *Padányi-Frank Antal* dr. elnök *Szent István és a családi nevelés megújítása* címen elnöki megnyitót mondott.

Az elnöki megnyitót a megjelentek üdvözlése követte. *Padányi-Frank Antal* dr. elnök üdvözölte a székesfehérvári megyéspüspök képviselőjében megjelent Csúcs István prépost kanonok, egyházmegyei főtanfelügyelőt, *Balassa* Brunó dr. tanker. kir. főigazgatót, a polgármester képviselőjében megjelent *Haraszthy* Lajos dr. városi tanácsnokot, *Serényi* Antal dr. kir. tanfelügyelőt, *Vojnich* M. Aquina a kalocsai Iskolánövérsek generális főnöknőjét; a szatmári Irgalmas-Növérsek rendje főnöknőjét, *Csaba* M. Immaculata főnöknőt, *Grész* Leót, a székesfehérvári r. k. tanítónőképző igazgatóját, az összes kartársakat és a megjelent vendégeket.

A megjelentek közül rövid felszólalásban üdvözölték a taggyűlést: *Balassa* Brunó dr. kir. főigazgató különös örömenek adott kifejezést, hogy a Szent István emlékében a 900 éves évforduló alkalmából köszönheti Székesfehérváron a T. I. T. O. E. taggyűlésének résztvevőit. Szent István alakját ez az évforduló új szemszögből világítja meg. Szent Istvánra, a nemzetnevelőre irányítja figyelmünket. Neveléstörténelmünk tanulságai szerint is ő a legnagyobb magyar nemzetnevelő, mert őseinknek 1000 éves munkatervet fejlődési irányt adott. Láta, hogy ázsiai ideológiájukkal itt nem élhetnek meg, létük feltétele az emberi totalitásra való törekvés. Szent István eszméinek megvalósításában és terjesztésében a tanítóképzői tanárságra és tanítóságra nagy feladatok hárulnak. Bizony egy századdal előbb még nem voltak képzett tanítóink. Azóta nagy szellemi és társadalmi átalakuláson ment át a tanítóság. Egyház és tanító adja a nemzet szilárd alapját, éppen ezért a tanítóképző-intézeti tanárságnak úgy kell működnie, hogy keze alól világos gondolkozású, szilárd meggyőződésű tanítói kar kerüljön a falvak élére, a nép vezetésére. A képzők ismeretanyaga ma már

igen nagy, nehezen tudják a növendékek értékes módon feldolgozni. Az új liceum lehet, hogy több általános ismeretanyagot ad, de a szakképzés ezzel szemben két évre zsugorodik össze. Az új képzésben ne az legyen a lényeg, hogy a növendékek minél többet tudjanak, hanem Szent István szellemében lélekben harmónikusan képzettek legyenek.

Haraszthy Lajos dr. tanácsnok a város nevében üdvözölte a taggyűlést. Örömeinek ad kifejezést, hogy ma itt vannak az ország tanítóinak nevelői Szent István városában. Tudja jól, hogy a tanárság a magyar jövő országépítője. Kívánja és kéri, hogy az egész tanárságot Szent István gondolatvilága hassa át, mert csak az ő nyomdokain haladva lehet ezt a nehéz felelősséggel teljes munkát elvégezni.

Padányi-Frank Antal dr. megköszöni az üdvözléseket és felkéri *Bali M. Ildefonsa* nővért, hogy *Gyakorlati társadalomtan* című előadását tartsa meg.

Az előadáshoz *Padányi-Frank* Antal dr. szólt hozzá. Úgy érzi, hogy valamennyiünk lelkében él a szociális érzés. Ez az előadás azonban felrázott bennünket, mert megmutatta a nehéz és sötét hibákat. Felhívja a taggyűlés figyelmét arra, hogy nézzünk csak szembe a hibákkal, ne hátráljunk meg a nehézségektől. Keressük meg a fő hibát ezen a téren is és ez ellen küzdjünk tántoríthatatlanul. Az előadó rámutatott arra, hogy a gyermekben sokszor sokkal nagyobb a szociális érzék, mint a felnőttben. Úgyeljük arra, hogy ne akadályozzuk meg a gyermeket szociális tevékenységében. Az előadó kedvesnővér nemcsak elméleti alapon áll, aki csak hirdeti a szociális gondolatok szükségességét, hanem ezeket az elveket szívvel-lélekkel, teljes odaadással be is váltja a gyakorlati életben. Köszöni a lelkes előadást, méltó volt Szent István városához.

Több tárgy nem volt, az elnök az ülést bezárta. — *Padányi-Frank* Antal dr. s. k. elnök, *Erdélyi* Olga s. k. titkár.

I R O D A L O M.

Marczell Mihály dr.: *Neveléstan.* (A bontakozó élet VIII. kötet.) Budapest, 1938. „Élet” kiadása. 80 377 l.

Amikor a nálunk ma még szokatlanul nagyterjedelmű mű I. kötetét megjelent, egyesek nyíltan, valószínűleg még többen magukban, fogadást ajánlottak, hogy szerzőnk nem fogja ezt a nagyszabású tervét megvalósítani. Talán nem tételezték fel, hogy egyetlen ember rendelkezessék ekkora „lakomá”-hoz szükséges „szellemi élesztár”-ral. Vagy nem gondoltak arra, hogy, — ha a vízcsepp követ tud vájni, és barlangcsodákat tud létrehozni, — a „mindig-mindig szüntelen” dolgozó lélekcsepp, az ember is képes lehet hasonlókra, sőt még többre és nagyobbra is. Minden valószínűség szerint megfeleltek arról is, hogy az isteni kegyelem főlemelő hatása ezt a képességet az egyéni törekvés időszerűségének és nemességének arányában meg is hatványozza. Bármint állt a dolog, a fontos az, hogy akik így fogadtak, azok lettek a vesztesek, mert a nagy mű be van fejezve. A Szent István-jubileumra a zárókötet is elkészült.

Az eddigi hét kötet mindegyikéről külön-külön írt és lapunkban is közölt ismertetésem felmentenek a visszatekintés alól. Erre az összefoglaló ismertetésre már csak azért sincsen szükség, mert hiszen a fent jelzett VIII. kötet voltaképpen az eddigi kötetekben leszűrt eredményeket foglalja

rendszerbe. Ezzel azonban nem akarja szerzőnk az elvont rendszerek számát szaporítani, hanem a „pedagógia energetica personocentrica” rendszerét kidolgozni. Elismeri, hogy az igazi nevelőben a fennkölt egyéniség sugárzó életerői együtt vannak az elméleti tájékozottsággal. Ezt természetnek is tartja, és ezért hangsúlyozza, hogy a tanárképzés középpontjában a neveléstannak kell állnia. De azért mégis úgy látja, hogy a nevelésben a lélek kifejlésre törő (expanzív) erői a döntő jelentőségűek, nem pedig az elméleti módszerek ismerete. Ezért törekszik ebben a kötetben az élet tökéletes kibontakozásának szolgálatát rendszerbe foglalni. Műve következőleg csak alapvetésében elméleti munka; különben pedig a nevelői gyakorlat közvetlen irányítására szánt neveléstan.

Szerzőnk a nevelésben emberfejlesztést lát, felnőtteknek lélekerősugárzását, gyermekekre, serdülőkre és ifjakra való és teljes tudatossággal gyakorolt ráhatást. Az élet bontakozásának, az ember fejlődésének irányítására való törekvésből három feladat hárul a nevelőre: az életkézségek ébresztgetése, ezek fejlesztése, továbbá a léleknek tartalommal való telítése, nehogy a növendék tönkember maradjon. Így a nevelés olyan élet-szolgálatává lesz, amelyre az emberek egész élete folyamán szüksége van.

A nevelés, mint az élet minden pillanatára kiható erőérvényesítés, természetesen csak akkor lehet sikeres, ha tisztában vagyunk a gátló tényezőkkel is. Ezért kell a nevelőnek növendékeit ismernie és lehetőleg öntudat alatti világába is beférköznie. Szerzőnknek erre vonatkozó egyéni kísérletei és eljárásai különös figyelmet érdemelnek nem utolsó sorban azért, mert a leányok lelki életének megismerésére is vonatkoznak, igen tanulságosak és követésre érdemesek. Készséggel elfogadhatjuk azt a tételét, hogy a helyes nevelési módszer lényege: a személyes kapcsolat felvétele. Igen szépen mutat rá az eszmények nevelő jelentőségére. Az élmények kérdését is világosan látjuk itt, s jelentőségük felismerésében még tovább segít az értékek szabatos megállapítása, lételméleti alátámasztása és hitbeli elmélyítése. Ez olyan neveléstudomány, amely nem lélektelenült sekélyes spekulációvá, sőt nemcsak óvja, hanem fejleszti is bennük a metafizikum iránti érzéket és készséget.

A nevelés egyes ágainak áttekintése sok tanulsággal jár különösen az érzelmi és erkölcsi nevelésnél. Itt a morális professzora szólal meg, aki nemcsak a vallásos nevelésben mester, hanem a szociális nevelésben is példaadó; egyéni szerénységében pedig mintaképünk lehet.

A könyv befejező részei után itt kapjuk meg a „Mellékletek” között az összesített tárgy- és névmutatót és a fiú- és leánygimnáziumi osztályfőnöki órák részletes tervét, ami érdekes és termékeny összehasonlításra ad alkalmat. Nem kevésbé tanulságos *A szellemiség szélesebb kibontakozását megindító olvasmányok jegyzéke*, valamint szerzőtanulmányi szempontból a nyolckötetes mű *Utóhang*-ja. Váradai József.

*

Dr. Marczell Mihály ezzel a kötettel befejezte a magyar ped. irodalomban páratlanul álló sorozatos művét, *A bontakozó élet*-et. A nyolc kötet mindegyike külön is szakirodalmi remek, de igazi értékük, felmérhetetlen becsük csak szétszedhetetlen egységükben tárul elénk. A sorozattal a szerző a végtelen Istentől eredő és ahhoz önmunkássága révén visszatérő ember gyönyörűen ívelő paraboláját rajzolta meg, amelyen mind egyik kötet egy-egy csillogó aranypontra. *A bontakozó élet* elnevezés nemcsak külső összetartója a vállalkozásnak, hanem annál sokkal több, a belső tartalomnak rövid, találó és egyben szép kifejezése. Az Alkotó kezéből ki-

került ember küzdelmén vezet keresztül bennünket, amint a teremtés koronája az Istentől nyert belső erővel isteni és emberi segítséggel tör ezer akadályon keresztül az örök Én-nel való boldogító egyesülés felé.

Ezt a küzdelmet nem a tudomány elvont síkján vívják és nem papírosemberek: a szintér a reális élet, a hősök való emberek. Erre garancia az élő lélekkel foglalkozó illusztris szerző mély és igaz tapasztalata, amit az elmélettel csak alátámaszt, rendszeresít, vagyis mások számára felhasználhatóvá tesz. Így jár el az előttünk fekvő Neveléstan-ban is, amit épen azért „pedagógia energetica personocentrica“-nak nevez.

A mű két részre oszlik. Egyenlő terjedelemben foglalkozik a nevelés elméletével és gyakorlatával. Az elmélet *Problemata* fejezete a nevelés alapkérdéseiről: a nevelés fogalmáról, lehetőségéről, határaitól és a neveléstudományról szól.

Kétféle értelemben beszél a nevelésről. Tágabb értelemben emberfejlesztést jelent a nevelés szó, mindenkinek és mindennek mindenkire gyakorolt hatást. Szűkebb értelemben nevelésnek azonban csak a felnőtteknek lélekenergia-sugárzását, teljes tudatossággal irányított ráhatását nevezzük, amelyet a nevelésre legjobban szoruló, azt egyenesen igénylő életkoriakra: a gyermekekre, serdülőkre és ifjakra gyakorolnak. (13. l.) A feladat e téren hármas: az életkézségek ébresztgetése, fejlesztése (testieknek, lelkieknek egyaránt) és a lélek telítése, tartalommal való ellátása. A nevelés lehetőségének és korlátainak kérdésénél a helyes közüpút foglalja el a szerző. Ellenvetőkre itt a józan pedagógusok táborából nem fog találni. A nevelésnek, mint művészetnek vitatása terén azonban lesznek, akik véleményét nem osztják. Amint valóban kérdéses, vajjon szükség van-e arra, hogy a nevelést — talán értékének emelése végett — művészi tevékenységnek tartsuk, vagy csak egyszerű, de minden mástól megkülönböztetett, Istentől rendelt munkának. Ugyanígy lesznek, akiknek a neveléstan és neveléstudomány fogalmainak azonosítása nem fog tetszeni.

Az elméleti rész második nagy fejezetében a nevelés alapvetését, a *Fundamenta*-t tárgyalja a szerző. Itt egyaránt szól a nevelés alanyáról, tárgyáról, céljáról, módjairól és eszközeiről. A nevelés alanya a hivatásos nevelők, akik közt „a szülők az első és legilletékesebb, sőt a leghatásosabb nevelők.“ (46. l.) De nagy szerepet tölt be a lélek kisarjadoztatásában a tanító és a lelkiatya. Sokat kell adniok a tudás kincstárából, de még többet lelki jóságukból, ahová az önnevelés vezetí őket. Azután összefoglalja a nevelés tárgyának, a gyermeknek, serdülőnek és ifjúnak fejlődő lelkére vonatkozó és *A bontakozó élet* előbbi kötetében részletesen tárgyalt ismereteket, feltüntetí ezeknek neveléstaní vonatkozásait. Kitér a lélekmegismerés módjaira, de igazán elfogadhatót nem talál közöttük. A lélek megismeréséhez egyedül a nevelő és nevelendő belső egyesülése, a kettő között kifejlődő bizalmas kapcsolat vezet a lélekbúvár szerző szerint.

A nevelésben a transcendens célt: „Légy isteni emberré!“ köti a nevelők lelkére, mert ez maradék nélkül magában foglalja az immanens, a földí élet feladataira ránevelő célt is. A nevelés módjaiban kifejezésre jut az az elv, hogy a nevelés a rossz kerülésével még nincs befejezve. E merő tétlenség helyébe az örök érvényesítését, a jó tevését kell állítaní. Megindítója lehet a kisebb korban a tekintély, fejlettebb fokon a nevelő személyiségének, az eszményeknek ereje és az újabb nevelésben egyre nagyobb tért hódító élmény.

A nevelés eszközeinek két csoportját találjuk meg a könyvben: természetes és természetfeletti eszközöket, bizonyosságául annak, hogy „az élet kifejlődése emberi erőfeszítést és isteni segítséget igényel.“ (126. l.) Az

előbbibe a szeretetet, szigorúságot, következetességet, mint alanyi, az oktató irányítást, jutalmat, büntetést és az önként megnyilatkozó erőfeszítéseket (játék, sport, stb.), mint tárgyi eszközöket sorolja a szerző. A természetfelettieknek kívülről jövő és belülről ható nevelési eszközök megkülönböztetését látjuk.

A mű második része a nevelés gyakorlatát tartalmazza és a testi, az értelmi, az esztétikai, az erkölcsi, a szociális és a vallásos nevelés fejezeteire oszlik. A nevelési ágaknak ez a sorrendje általában megfelel a fejlődő emberi léleknek és ha e sorrendben nevelünk, a lélekből kitörő szükségességnek teszünk eleget — állapítja meg a szerző. De megengedi, „hogy azok párhuzamosan is haladhatnak.” (129. l.) Aki a munka olvasásánál a *Prolegomena* eme szavainál megállna és nem méltatná figyelemre a könyv további részeit, az két okból támadhatná meg a szerzőt. A réteges nevelés hívének tarthatná, aki akaratlanul is eljut a „neveléstani nihilista”, Rousseau álláspontjához, hogy a vallásos nevelést pl. csak a 18. életévben kell megkezdeni. Az ágak párhuzamosságának hirdetésével pedig az ágak kölcsönös egymásrahatásának tagadásával támadhatná meg, mert az igaz pedagógia a nevelési ágak egybefonódásának elvét hirdeti. Az ágak megkülönböztetése csak kihangsúlyozást jelent. Ez a kettős vád azonban nem érheti a szerzőt, mert a mű további részében a nevelési ágak időkorlátjai annak rendje és módja szerint lehullnak.

A testet nem becsüli túl a könyv, bár a fizikai alapvetést a szellem fejlődésének biztosítására elkerülhetetlenül fontosnak tartja. Az örökléssel kapcsolatban azt olvashatjuk, „hogy az öröklött vonások sohasem megmáshíthatatlan kötöttségek” (135. l.), tehát az ezekkel megakartottak számára is van előrejutás. A testnevelés története helyett szívesebben láttuk volna a testnevelésnek a testfejlődési korok szerinti megváltoztatására való rámutatást, elvégre gyakorlatról van szó.

Az értelmi nevelésnél a didaktikai és metodikai kérdésekre nem tér ki részletesen a szerző. Ismerteti az értelem pszichológiáját, majd ébresztgetése, fejlesztése és telítése körüli teendőket, a tanítást. „A tanítás... végső elemzésben helyes fogalmak nyújtása és e fogalmak helyes vagy éppen termékeny kapcsolódási lehetőségeinek a kimunkálása” (161. l.). De óva int, hogy az iskolát nevelő-oktatási intézmény helyett egyszerűen tanító intézetnek fogja fel valaki. „A tanítás nem lehet végső cél, csak nevelő eszköz, csak mód és lehetőség a teljes élet szolgálatára”. (184. l.) A tanítás módszerei közt említi a közlő és fejtegető tanítási alakot, a cselekedtetést, a külső és belső szemléltetést. A tanítási anyag kidolgozásával kapcsolatban jó tanácsokat találunk az óravázlat elkészítéséhez.

Az esztétikai nevelés fejezetében olvashatjuk, hogy az igazság mellett az értékek rendszerében helyet foglaló szépség is fontos eszköz a végső cél, az „Isteni ember” megközelítésére. A feladatok ezen a téren az esztétikai érdeklődést felkelteni, a művészi élmények nyújtása során a szép élvezetére nevelni, a belső lelki utánaalkotásra és külső teremtésre serkenteni.

Az erkölcsi nevelésben szépen jut kifejezésre, hogy az erkölcsi törvények és a személyes függetlenség nem zárják ki egymást, hanem a Teremtő élettervében harmonizálnak. Az élettervet cselekvő közreműködésünkkel, rossz tulajdonságaink elhagyásával, erényeink kamatoztatásával kell megélnünk annak tudatában, hogy ettől függ égi jussunk. Segítség van: a lehajló Isten.

A szociális neveléssel a vérségi kapcsolatokon kívülálló, de Istenben testvér-embertársak iránt kötelességeinek megismerésére és megtételére

teesszük képessé a neveltet. Az alaphang itt: mindenkit anyagilag, szellemileg felemelni oda, hogy Isten képét méltóan hordozhassa.

„Az élet teljessége a földön indulva a metafizikai világban nyer kifejezést.” (238. l.) A léleknek ezt a gravitációját, amely a vízszintesből a függőlegesbe hajlik, életté kell realizálni, az Atya és fiú szent kapcsolatává kell tenni. Ennek kialakítására segít legfelső fokon a vallásos nevelés jellegzetes eszközeivel.

A nagyértékű munka név- és tárgymutatóval, valamint a nyolc kötet egyesített névmutatójával egészül ki. Közül továbbá az osztályfőnöki órákhoz anyagtervezetet. Igaz, hogy ez a fiú- és leánygimnáziumok számára készült, de azért a tanító- és tanítónőképző-intézetekben is sokat meríthetnek értékes anyagából. Ugy szintén hasznukra lehet „a szellemiség szélesebb kibontakozását megindító olvasmányok” jegyzéke, valamint az egyes fejezetek végén közölt jó repertórium.

A könyv minden fejezete megerősít bennünket abban a hitünkben, hogy „Istennel mindent, Isten nélkül semmit sem érhetünk el.” (249. l.) Aki a Legfőbbet ki akarja hagyni a számításból, legyen az bármilyen jó matematikus, parabolája el fog hajolni a keserű semmiségbe. Meggyőzi azokat, akik a nevelésben, általában az életben a szavak primátusának hódolnak, hogy téves úton járnak. A dikciók helyébe akciók kellene, melyek nélkül nincsen életbontakozás, életbontakoztatás. Ezeknek az elveknek hirdetésére épen a könyv illusztris szerzője a leghívatottabb, mert nem elgondolásait, hanem tetteit tárja elénk rendszeres egészben. Tanácsaihoz azért fordulunk szívesen, mert az életet, a Boldogítóhoz irányító életet érezzük lüktetni bennük.

Nem hagyhatjuk szó nélkül azt az írói készséget, mellyel a mű megíródott, de azt a gondos és párfját ritkító kiállítást sem, amellyel megjelent. Mindent összevéve örömmel ajánljuk a könyvet minden neveléssel foglalkozó és foglalkozni akaró kezébe. *Koltai István.*

Divinyi Mihály: *Eger a magyar költészetben.* Budapest, 1938. Budapest-Bernwallner-nyomda. 45 l.

Divinyi Mihály könyve a maga szerény keretei között is értéke az Egerre vonatkozó irodalomnak. Eger városát, mint irodalmi témát a modern irodalom-történetírás eszközeivel először ez a tanulmány mutatja be. A nagymultú város irodalmi vonatkozásai nemcsak elskatulyázandó tényeket jelentenek a szerző számára, hanem mindenekelőtt problémát, és pedig a tiszta költészet problémáját. A kérdésnek ez a problémászerű felfogása szabta meg a könyvnek nemcsak szellemét, hanem felépítését is. Nem korszakok szerint, időrendi sorrendben foglalja egybe Eger szerepét a magyar költészetben, hanem témakörök szerint csoportosítva.

Egert az 1552. évi ostrom vette a dicsőség szárnyára. Dobó Istvánnak és vitézeinek az egész világon megcsodált hősi teljesítménye nem maradt meg csak történelmi eseménynek. A benne kifejezésre jutó páratlan erkölcsi értékek a hősi világból belekiváncsoltak az örök Szép világba is, hogy annál jobban ragyogjanak és hassanak Dobó népére. Így vált a dicsőséges védelem örök ihletőjévé a magyar íróknak és költőknek minden korban. A téma örök, csak a feldolgozás változik az egyes korok szerint, a korizlésnek megfelelően.

Tinódi Sebestény még a történeti-epikus korszak hűségével s egyben költőietlenségével éneklí meg Eger várostromát. Balassa Bálintnál a végvár költészetévé erősödik, Vörösmarty Mihály számára már tisztán költői feladatot jelent, s romantikus irodalomszemléletének megfelelően mint a honfiúi erények legszebb példáját eposszá formálja. Donászy Ferencben

megtalálja népies feldolgozóját is, majd Gárdonyi Gézában a reális, de mégis legköltőibb ábrázolóját. A téma epikai feldolgozása Gárdonyiban tetőpontra hágott, s vele talán be is fejeződött. Az egeri várvédelemnek, mint költői problémának a fejlődésében jelentős az események személyes hatásainak felfedezése, amely Kállai Miklóst lírai megnyilatkozásokra készítette.

A várvédelemtől ihletett irodalmi megnyilatkozások ismertetése után azokat a költői motivumokat tárgyalja a szerző, amelyek ebből a témakörből kiváltak és idővel önállósultak, mint az egeri nők és az egeri tüzes bor. Az egeri nő költői feldolgozói közt találjuk Baróti Szabó Dávidot, Tárkányi Bélát, Arany Jánost, Zalár Józsefet, Tóth Lőrincet, Tóth Kálmánt, Pájer Antalt, Sárosy Gyulát, Szigligeti Edét. Az egeri bor költői Vörösmarty Mihály, Szemere Miklós, Lisznyai Kálmán, Tárkányi Béla és Petőfi Sándor.

A tanulmány második része Eger városának mint ilyennek irodalmunkban való szerepét világítja meg. Rámutat a szerző, hogy az ősi város a maga történelmével, hazai viszonylatban szinte páralanul álló műemlékeivel és életével mindenkor megragadta az irodalmi világ érdeklődését. A város a maga külső és belső életével annyira alkalmas költői téma, hogy egyetlen nevesebb költőnk sem hagyta el úgy a várost, hogy ottlétének valami nyoma ne támadt volna költészetében. Bizonyáságul elég csak hivatkozni írónk és költőink egész sorára, akik ihletést nyertek Egertől mint várostól. Ilyenek gróf Gvadányi József, Tárkányi Béla, Zalár József, Mintszy Gedeon, Mikszáth Kálmán, Bródy Sándor és legújabban Padányi P. Viktor.

Befejezésében azt az érdekes problémát veti fel a szerző, mi lehet az oka annak, hogy bár Eger tipikusan barokk város, irodalmából mégis teljesen hiányzik a barokk jelleg. A kérdés vizsgálatában arra a valószínű következtetésre jut, hogy „mint a legtöbb művészeti irány, ez is idegen származású volt, és sohasem tudott annyira egybeolvadni a magyar szellemmel, hogy a költészetben ihletszerint is alkotórészévé válhatott volna“.

Divinyi Mihály könyve nagy irodalmi műveltségről és finom meglátásról tanúskodik. Egernek mint részletes vonatkozású irodalmi témának a szerepét nemcsak helyesen fogta fel, hanem szerencsésen meg is világította. Mindemellett meg kell állapítani, hogy teljes képet nem adott. Hiányzik belőle Eger szellemi életének az a része, amelyik nem kimondottan szépirodalmi. Igaz, hogy ennek a megvilágítására a szerző jelen munkájában nem is vállalkozott, annál kevésbbé, mivel ennek a területnek e feldolgozása másirányú feladatot jelentett volna. Kívánatos volna, hogy e tanulmány nyomán megszülessék az a munka is, amely Eger szellemi életét a maga egészében feltárja.

Somos Lajos dr.

Bene Lajos: Magyar tanítók évkönyve. 1938—39. Dante könyvkiadó, Bpest, 293 l.

A tanító nevelő-oktató munkája mellett iskolájának, osztályának adminisztratív munkáját is végzi. Ezeknek végzésére is képessé teszik tanulmányai és a gyakorlat. Sok olyan kérdés adódhat azonban munkája közben, melyekben az eligazodás nem olyan könnyű. Ebben akar segítségére lenni Bene Lajos Évkönyve, mely széleskörű tájékoztatójával eligazítja a tanítót. Naptári rész, postai díjszabás, bélyegilleték, régi és külföldi mértékek ismertetése után rátér az I. Tanügyi Útmutatóra, mely határidő jegyzékében pontosan megállapítja a tanító időhöz kötött teendőit az év folyamán. A magy. kir. minisztériumok után felsorolja 1867-től máig a vallás- és közoktatásügyi minisztereket, majd a magy. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium teljes beosztását és ügykörét ismerteti, kiterjeszkedve

mindenütt a személyek címének és rangjának felsorolására is. A hitfelekezeti iskolák egyházi főhatóságait, a tankerületi kir. főigazgatóságokat, kir. tanfelügyelőségeket, népművelési titkárokat, Orsz. Közoktatási Tanácsot, Orsz. Közokt. Tanács Tankönyvi Bizottságát, országos jellegű tanügyi egyesületeket, szövetségeket, tanítói gyógy- és üdülöházakat, tanító(tanítónő-óvónő)-képző intézeteket, nyelvmesternői tanfolyamokat, magyar tanügyi lapokat és a fővárosi útmutatót tárgyaló fejezeteket találunk még ebben a részben, amelyek a tanító számára sokszor szükséges eligazodást megkönnyítik. II. Az iskolai ügykezelés: az iktatás, ügydarabok elintézése, kézbesítés, az ügydarabok kezelése és jegyzőköny szerkesztésére ad hasznos tanácsokat, amelyek gyakorlatilag egyszerűbbé, okszerűbbé teszik a munkát. III. Iskolázási ügyek. Ebben a fejezetben a beiratás, a fölmentés, kizárás, a kötelező oktatás tartamának meghosszabbítása, a tanév, a tanév megrövidítése, egyhuzamban való tanítás, magántanulók és magánvizsgálatok, beiratási díjak és azok felhasználása, beiskolázás és pontos iskolalátogatás biztosítása, igazolatlan mulasztások kezelése, bírságolások, büntetéspénzek behajtása alcímek alatt foglalkozik a tanító teendőinek ismertetésével. IV. A népiskolák egészségügye. Az iskola és környékének tisztántartása, gyakoribb fertőző betegségek, fertőtlenítés, az iskolák bezárása és kinyitása fertőző betegség esetén, szintén hasznos útbaigazításokat adnak. Ebben a fejezetben Szemes Gábor jászberényi áll. tanítóképző-intézeti tanár a virágápolás, cserjésítés, fásítás, növények megszerettetésének és a többtermelésnek gondolatát Virágos iskola című cikkében fejtegeti. Gyakorlati útmutatást is ad arra, hogyan lehet a virágkultuszt az iskolában elmélyíteni s hogyan lehet az ebben rejlő nagy nevelő értéket felhasználni. V. Szülői értekezletek, a Tanulók otthonának látogatása című kis tanulmányokban dr. Kontarik Gyula nagyjelentőségű kérdésekkel foglalkozik, amelyek megiszívlelése a munka eredményesebbé tétele szempontjából minden tanító számára nagyon fontos. A VI. fejezet személyzeti ügyekkel, a VII. az iskolán kívüli népműveléssel foglalkozik behatóan. Ismerteti szervezetét, megszervezését; ismeretterjesztő előadások rendezésére, dalkörök szervezésére és vezetésére, műkedvelői előadások, műsoros előadások számára ad hasznos, gyakorlati tapasztalatok alapján leszűrt tanácsokat. Az iskolai színpad kérdésével is foglalkozik, minden tanító, aki színdarabokat rendez, haszonnal olvashatja azokat az egyszerű módokat, melyekkel színpadát, szereplőit szebbé, illúziót keltőbbé teheti. A VIII. fejezet újabb rendeleteket ismertet, a IX. fejezetben Szalatsy Richárd áll. tanítóképző-intézeti tanár, a gyak. isk. vezetője a tanítóképző-intézeti gyakorló-iskolai állások betöltése címen ír a gyak. isk. tanítói vizsgálatról, majd a gyak. isk. tanítójának a tanítóképzés szempontjából rendkívül értékes és nehéz munkájára mutat rá. Felsorolja még az Évkönyv a középiskolai internátusokat, mely felsorolásnak különösen olyan tanítók vehetik hasznát, akik kénytelenek gyermekeiket más községekben elhelyezni tanulmányaik során. A címenek kívül a költségekről is tájékoztatja az érdeklődőket. Végül Luttor Ignác áll. gimn. c. igazgató, az írásoktatás orsz. felügyelője Zsinórirás címmel ismerteti az ő nevéhez fűződő új írásmód értékeit. Az egész könyv tanulságos, jól használható támogatója a tanítónak. Értéke még az is, hogy forrásmunkákat ajánl (90. old.). Elismerés illeti a szerkesztőt azért a nagy munkáért, amellyel az anyagot összegyűjtötte, áttekinthetően elrendezte. Nem lehet rajta csodálkozni, hogy ilyen hatalmas adatgyűjtésbe itt-ott tévedés is belekerült, pl. a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének tisztikarát felsorolva, szerkesztőként Kiss Józsefet említi (74. old.), aki a lap szerkesztésétől már 3 éve megvált, amint azt a 79. oldalon helyesen tün-

teti fel, ott viszont a szerkesztőség címe hibás. A 80. oldalon az Országos Középiskolai Közlöny szerkesztőjének neve kimaradt. — A könyvet, mint hasznos útmutatót minden tanítónak melegen ajánlom. *Szombor Imréné.*

Ferenczi István: *Napsugár az iskolában.* Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. Bpest, 1938. A mű 280 l. Ára 5 P.

A tömegtanítás megkönnyítésére évszázadok alatt célravezető gyakorlatok, fogások fejlődtek ki, amelyek mindinkább merevebbé váltak s lassan kemény béklyókká kovácsolódtak az iskolai gyakorlatban. A közvetlen, természetes levegőt (szellemet) fagyasztó fegyelem, csend váltotta fel. Hivatalos hang lett uralkodó az iskolában a szív és lélek melegsége nélkül. Oda lett a szeretet melegsége s lelopta a boldog kacagást a gyermekek ajakáról.

Szerző a „Beharangozás“-t azzal kezdi művében, hogy az 1925-ös terv szélesre tárta az iskolák beszegezett ablakát s friss levegő, új élet nyomult a már áporodott szagú tantermekbe. Munkájával az új szellemhez a vidám, derüs kedély életadó, aranyló sugarát szeretné belopni az iskolába. Mert elveszett az az iskola, amelyben csak a dermedt fegyelem és csend az úr. S elveszett az a nap, amelyen legalább egyszer nem csilingelt a gyermek ezüstös kacagása. Útmutatást óhajt adni arra, miként kell és lehet a pusztaság ismeretközlést a derüs hangulat királyvizében feloldani.

Felhasználja a tanulók fáradt figyelmének felfrissítésére, a derüs világnézet kialakítására és ezzel a jellemnevelést óhajtja szolgáltni.

„A tréfa nevelő hatása“ című fejezetben kifejti a szerző, hogy a jellemes ember derüs alaphangulat nélkül olyan, mint a hókoronás bérci tető. Ragyog, szikrázik, erőből sugárzik, de fázik, aki ránéz. A derüs kedély csillógóvá teszi a szemet, rózsát nyit az arcon s a homlokról letörli a gond redőit. Az érverés frissebb ütemre lendül hatására, fáradt izmaink nagyot nyújtóznak, elernyed, kifáradt agyunk felüdül a vér friss hullámvéréstől.

De megnyitja az öröm a barátság, rokonszenv zsilipjeit s a vidám ember szíve és zsebe könnyen megnyílik a szenvedők láttán. A jókedvű ember könnyebben határozza el magát cselekvésre s könnyebben megbékül, megbocsát. Váratlan bajokat nehézség nélkül küzd le. Önbizalma megdagad, bátorsága hatalmas erőfeszítésre lelkesíti. A derült hangulatból táplálkozik az eszmékért lelkesülő lélek. Érzékennyé válik minden szép, nemes és igaz gondolat befogadására.

Nagy pedagógiai érzékkel óvja a tanítót attól, hogy derükeltése soha ne irányuljon a gyermek személye ellen. A tanító igyekezzék tanítványait leszoktatni a kárörvendő nevetésről, mert ennek tüszúrásai veszedelmes mérget hordoznak hegyükön és sokszor halálra sebzik az érzékeny lelket.

A tréfa és játék egy anyától születtek, édestestvérek. Ha a játék előkészület a komoly munkára, akkor a tréfálkozás előkészület az éles ítéletalkotásra. Ha a játék a gyermek munkája, a tréfa a gyermek elmélkedése. A tréfa mosolytkeltő gondolatfűzér. A játék a test, a tréfa a lélek édes fűzere.

Tanácsul közli a szerző munkájában, hogy az összegyűjtött sok tréfa, anekdota, móka... nem arra való, hogy mind felhasználja a tanító tanítónevelő eljárásai során, hanem válogasson kiki egyénisége, iskolájának és tanítványainak tekintetbevételével. A tréfa csak fűszer lehet. Jaj volna annak a szakácsnak, aki fűszerből állítaná össze étlapját. Nagyon helyesen, azt ajánlja a szerző, hogy legjobb a kedvderítő és pihentető tréfát a tanítás végére beilleszteni. De akad számos olyan is, amit hangulatkeltésül, esetleg célkitűzésül is felhasználhat a tanító.

Szerző a tréfákat módszeresen csoportosította a népiskola tárgyai szerint: beszéd-, értelemgyakorlat, fogalmazás, helyesírás és nyelvi magyarázatok, számolás, mérés, földrajz, történelem, természetrajz, gazdaságtan-háztartástan, természettan-vegytan, tréfás rajzok, tréfás kézimunkák, játékok, csoportokra és ezen belül az egyes osztályok tananyagához illő és a tanmenetekhez simuló sorrendbe szedte tréfaít, amivel elismerésreméltó, úttörő munkát végzett az érdemes szerző és a mű használhatóságát nagy mértékben emelte.

Kevés elmélet (8 lap), sok tréfaanyag (263 lap) jellemző a munkára. Legrészletesebb a számolás-méréssel kapcsoló anyag. (A 46. laptól a 207-ik lapig.) Természetes törekvés ez is, mert e tárgyánál van a legnagyobb szükség a tanulók kifáradt figyelmének felfrissítésére.

A felvett és feldolgozott tréfaanyag teljesen megfelel a népiskolás tanuló lelkivilágának, fejlettségének. Gondosan átszűrt és csoportosított anyag. Különös figyelmet a számolás-méréssel kapcsolatos gazdag anyag érdemel.

A mű szerzője teljes elismerést érdemel újszerű munkájáért. Űgyes a csoportosítása, sok eredeti tréfája. Nagy pedagógiai hozzáértés vonul végig minden lapján a munkának.

Amelyik iskola megszerzi a művet és annak egy töredékét is megvalósítja az iskolában, — besüt oda a napsugár, mosolygósak lesznek a gyermekarcok, a kis szívek melegséggel, szeretettel telnek meg s áldólag emlegetik tanítványai felnőtt korukban is azt a tanítót, aki mosolyt csalt ajkukra. Hiszen a nehézségek, kellemetlenségek eltörlődnek, de a mosoly emléke végigkíséri őket egész életükben.

Köszönet jár a szerzőnek munkájáért, de a kiadó Egyetemi Nyomdának is a gondos és szép kiállításért. Minden elemi népiskolának és a tanítóképzők ifjúsági könyvtárainak beszerzésre ajánlom a művet.

Gergely Ferenc.

Wagner Ferenc: Szlovenszkói magyar pedagógusok. Különlenyomat a *Nevelésügyi Szemle* 1938. február—márciusi számából. Szeged. 6 l.

A dolgozat írója a legifjabb tanítóképző-intézeti tanárgeneráció tagja. Cikkében felsorakoztatja a szlovenszkói magyar kisebbség nevelő-társadalmának munkaszervezeteit. A régebbi alakulatok (Toldy-Kör, Kazinczy-Társaság, Jókai-Egyesület) mellett megemlíti az újabbakat: a *Szlovenszkói Magyar Kultúr Egyesület*-et (Sz. M. K. E.), a *Ruszinszkói Magyar Kultúr Egyesület*-et (R. M. K. E.), a *Szlovenszkói Általános Magyar Tanító Egyesület*-et (Sz. Á. M. T. E.). Részletesebben ismerteti, s ez a dolgozat tulajdonképeni célja, a jelentékeny munkásságot kifejtő *Csehszlovákiai Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság*, az u. n. Magyar Masaryk-Akadémia kiadásában megjelent első *Pedagógiai Évkönyvet*. (1937)

Az évkönyv méltatása során kevésbé ismert vagy éppen ismeretlen nevekkel találkozunk, melyek mögött azonban mindenütt egy-egy értékes hivatásos nevelő, vagy „irigyléstkeltő pedagógiai tapintatú” szülő húzódik meg. A kísérleti lélektan, gyakorlati pedagógia és iskolánkívüli kultúrfeladatok csoportkörére oszló beszámoló, gondolatfuttatások nyomán hű képet alkothatunk magunknak a felvidéki magyar oktatásügy jelen állásáról, ahol a cikkíró véleménye szerint a természettudományi érdeklődés megemésztette a „historizmust”. A történelmi légkörtől a megszállással gyökeresen elszakadt szlovenszkói magyarság mindencélra harcát a létért, biológiai elernyedését ez a világszemléleti változás is élenként igazolja.

Ezzel kapcsolatban a dolgozat írója azt az életrevaló indítványt teszi, hogy szlovenszkói véreink szellemi támogatására „a két államterület ma-

gyarsága (politikamentes) szakképviseleti alapon érintkezzék egymással". S ezt úgy képzeli, hogy a magyarországi pedagógusok közül többen Csehszlovákia, de valamennyi utódállam szaklapjaiban cikkezzenek s viszont a mi szaklapjaink is helyet engednének az elszakított magyar pedagógusok írásainak, valamint éber politikamentes szemlélt tartanának a határontúli tanügyi mozgalmak felett.

Megértéssel kell fogadnunk Wagner Ferenc javaslatát annál is inkább, mert a kapcsolat az anyaország és a megszállott területek között a szép-irodalom terén már megvan és nagyon szép eredményekkel dicsekedhetik. A kapcsolatot épen ezért mélyíteni kell és más területekre is kiterjeszteni. Így legelsősorban a pedagógiára, mert hiszen tőle várjuk minden reményünk foglalátának, a jövő emberének kialakítását. *Koltai István.*

A *Botond Bajtársi Egyesület Évkönyve*. I. 1921/22—1936/37. Összeállították és megírták *Babiczy Ede* és *Tóth Gyula*. Kiadja a Botond B. E. Vezérsége. Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola. Szeged. 1938. Árpádnyomda. 105 l.

Szívből fakadt bajtársi krónikának nevezi *Eperjessy Kálmán*, a Botond B. E. primus magistere előszavában a fenti című könyvet, amely három polgári iskolai és tanítóképző-intézeti tanár-generációhoz szól. Régi idők elevenednek meg a könyv lapjain s az emlékezés aranybetűi áttüzesítik mindazoknak a lelket, akik valamelyes vonatkozásban voltak azzal a bajtársi egyesülettel, amelynek krónikáját olvashatjuk itt. A könyv függelékeként közölt névsor szerint a tanítóképző-intézeti tanárság számos tagja részese ennek a kapcsolatnak. De ez a vonatkozás még szélesebbé válik akkor, ha meggondoljuk, hogy a fenti egyesület a budai Paedagogium Polgáriiskolai Tanárjelöltek Köre és a Segítő Egyesület hagyományain építette meg eszményeit s képviselte a keresztyén magyar világnézetet. Így ebben az évkönyvben az emlékek idősebb kartársainkhoz is szólnak, megvillantanak a régi paedagogiumi életből is egy-egy halványuló képet, elmosódó törekvést, elfelejtett örömet.

Maga a krónika az egyesületi élet alakulásával, emelkedésével, hullámzásával foglalkozik, amikor leírja a bajtársi eszmény szolgálását, mégis számtalan pontos érintkezésbe jut az Alma Mater sorsának alakulásával, sőt nemzeti életünk nagy eseményei is visszhangra találnak az évkönyv lapjain. De ez természetes is, hiszen az ifjúság akkor is idegsejtként szerepelt a nemzet testében. Ez a krónika egy szemszög is, amelyen át kitekintést nyerhetünk arra a folyton változó nemzeti életre, amelybe beleágyazódik a Polgáriiskolai Tanárjelöltek Körének és a Botond B. E.-nek az élete.

A „testületi önérzet emelése”, az „önzés elsöprése”, „erőhatványozás” célja a régi Polg. iskolai Tanárjelöltek Körének, amit egyszerű kulturális és szervezői munkával el is értek a lelkes elődök. Ezzel foglalkozik a könyvnek első fejezete: Egyesületi élet a főiskolán a Botond megalakulása előtt. Olvashatjuk a kezdet nehézségeit, láthatjuk a csüggedetlen kitartást s a fölfelé ívelő kulturális és társadalmi tevékenységet, amelynek biztonsága egy-egy irodalmi és tudományos est vagy egy-egy fényes főiskolai bál. A szerző (Tóth Gyula) megemlékezik a főiskola tanárainak, illetőleg igazgatóinak (Király Pál, Dr. Kiss Áron, Dr. Vangel Jenő) meleg rokonszenvéről, atyai szeretetéről, amellyel a bajtársi eszmények megvalósítására segítséget nyújtottak. A világháború szörnyű kataklizmája s az azt követő nemzetrontás és trianoni tragédia más eszmények megvalósítására ösztönözte az egész magyar ifjúságot. Ezt a törekvést maradéktalanul a Turul Szövetség programja fejezte ki, amelynek célrendszerét, szerve-

zetét lelkesen ismerteti a szerző. Majd a következő fejezetben a Botond Törzsből kisarjadt Botond B. E. életének részletesebb ismertetését nyújtja. Látjuk, hogy az új egyesület, mely a nacionalizmus nemzetépítő eszményeiért lelkesedett, hűséges ösztönzője a tanári öntudat kialakításának is. Terveiben, megvalósulásokban gazdag esztendők követik egymást. Egy-egy nemzeti ünnepség, komoly és víg táborozások részletesebb ismertetésében, a magas színvonalú *Botond* c. folyóiratról való beszámolásban körvonalozódik az az értékes munka, amit a Botond a budai évek idején kifejtett. Az egyesület első primus magistere: Dr. *Gyulai* Ágost s az évek szerint változó vezérségek, jó munkát végeztek. — A könyv második fele a szegedi Botonddal foglalkozik (Babiczy Ede). Ez nyújt aránylag teljes képet az évek munkájáról. Az új környezetbe való beilleszkedés, a körülmények mostohasága ismét küzdelmessé teszik az egyesület életét, de a megismosodás itt is megindul. Az érdem Dr. *Jugovics* Lajos primus magisteré, a buzgó vezérségé s a munkás bajtársaké, a bajtársnőké. *Eperjessy* Kálmán primus magistersége alatt az egyesület munkában, eredményekben gazdag korszaka következik. Ennek a termékeny kornak állomásai: a Botond-jubileum, a komoly és víg táborozások, a törzsek táborozásai, a szegedi bölcsészeti kongresszuson való részvétel, a falukutatás, a szegedi kerületben való előkelő szerep, Rákóczi-émlékünnepség, a tizenöt éves rádiói emlékünnepély. Az emlékkönyv értékét emeli a sok kép s az a függelék, amely a Botond B. E. tisztikarának és esküt tett bajtársainak névsorát tartalmazza.

Az évkönyv elérte célját, mert érezzük benne a kézfogás melegét, az egymáskötő szálak megerősödését. A szerzők szép munkát végeztek.

Kiss Lajos.

Mesterházy Jenő: *A budavári koronázó-főtemplom és altemploma.* 2 alaprajzzal és 11 fényképmetszettel. Bp. 1938. Hollóssy János könyvnyomtató műhelye. 20 l. Ara 1 P.

Szerző a fővárosi épületek, műalkotások, gyűjtemények egyik legalaposabb ismerője és ismertetője. Erről nem egy magyar és idegen nyelven megjelent cikke, önállóan megjelent értékes dolgozata tanúskodik. Ilyen irányú dolgozataival már nem csekély módon járult hozzá egy egészséges és öntudatos lokálpatriotizmus kialakulásához. Szép Budapestünket nem elég csak felületesen ismerni és szeretni. Szeretetünket a mult és jelen alapos ismeretének kell elmélyítenie.

Jól szolgálja ezt a szerzőnek a Mátyás-templomról fenti címen kiadott kis monografiája is. Két részre tagolódik. Első részében mindenre kiterjedő képet ad benne a szerző a templom külső tagolásáról és belsejéről. Dolgozata azonban korántsem merül ki az aprólékos, gondos és megbízható leírásban, hanem nagy utánjárással mindennek megadja a történetét is. Széles történelmi alapot fest s abba állítja bele a részleteket. Ez a történelmi háttér biztosítja a kellő értékelést és előmozdítja a megértést és megőrgzítést.

Megtudjuk, hogy a templom, a Várhegyen történt elhelyezésével, hatás szempontjából nem marad a világ leghatalmasabb gótikus alkotása, a kölni dóm mögött. Multja is hasonlóan régi. Keletkezése visszanyúlik a XIII. század derekáig. Első formája az a háromhajós bazilikális elrendezésű templom, melyet IV. Béla királyunk a német lovagi telepéseknek abban az időben építtetett. Ez a templom, lehet, hogy már a XIII. század végén, az oldalhajók felemelése révén háromhajós, csúcsíves csarnoktemplomi elrendezést nyert. Déli oldalhajójának nyugati tornyát késő csúcsíves stílusban 1470-ben Mátyás király emeltette. Ennek emlékére nevezik ma a ko-

ronázó főtemplomot Mátyás-templomnak. Az első király, akit itt koronáztak, Károly Róbert volt. Mátyás király itt tartotta esküvőjét Aragoniai Beatrix-szel. A templom természetesen nem ebben az ősi formában áll ma. A törökök fömecsétté alakították. A fölszabadítás után a jezsuiták kezébe került s ők nagytömegű épületek (kollégiumuk és szemináriumuk) közé szorították. Torna hagymaalakú bádogsisakot, majd 1841-ben egyszerű lapos zsindeletet kapott. Ilyen volt a Mátyás-templom formája, amikor a kiegyezés után 1867-ben benne folyt le I. Ferenc József király koronázása. Uralkodó és nemzet ekkor határozták el a nagymultú templom ujjaépítését. Ez a munka 23 évig tartott. Ujjáépítője, Schulek Frigyes a régi formákat figyelembe vette ugyan, de mondhatni egészen újat alkotott. A Millenium évében záródott le az építés s azóta a Mátyás-templom egyik jellegzetes része a főváros városképének. Mesterházy Jenő a továbbiakban ugyancsak történeti beállításban teljes részletességgel írja le a templom festményeit és belső berendezését.

Dolgozatának második részében a templom alá korai román stílusban épült alttemplommal foglalkozik. Mint a székesfehérvári ősi koronázó főtemplom alatt, úgy eredetileg a Mátyás-templom alatt sem volt sírbolt. Ismeretes, hogy a székesfehérvári bazilika volt 1540-ig királyaink temetkező helye. A síremlékeket és koporsókat részben a templom kápolna-részeiben helyezték el, részben, kripta híján, a templom padlózata alatt a földbe süllyesztették. Ennek köszönhető, hogy a későbbi ásatások folyamán kőkoporsók és királyi hamvak bukkantak elő. A török martalócok a templom kápolnáiban elhelyezett királysírokat kirabolták és szétrombolták, de a földbe süllyesztett koporsók közül valószínűleg több sértetlenül maradt. Így kerültek elő az 1848. év végén az ősi templom déli hajójának padlózata alól III. Béla királyunknak és hitvesének, Antiochiai Annának hamvai. Érdekesen vázolja szerző a hamvak megtalálását, további sorsát, majd a Mátyás-templom Szentháromság kápolnájában díszes síremlékbe zárását, végül az eredeti vörösmárvány koporsóknak az ugyancsak Schulek tanár által épített alttemplomban történt elhelyezését.

Mesterházy Jenő e dolgozata méltán sorakozik ilyen tárgyú és célú dolgozatai mellé. Tárgyáról világos képet ad. A szöveg közt közölt rajzok és fényképek is alkalmasak arra, hogy a kép szemléletességét fokozzák. A szöveg pedig arról tanúskodik, hogy szerző melegséggel, bensőséges szeretettel merült el tárgyában. Fővárosunk adottságaival komolyabban foglalkozók örömmel fogják a dolgozatot köszönteni. Jól használható eszköze lesz a lakóhelyismeretnek s ezért sehol sem szabad hiányoznia, ahol ezzel akár didaktikai, akár tudományos cézzal foglalkoznak.

Molnár Oszkár.

H I R E K.

Dr. Huszka János kitüntetése. — A kormányzó a közokt. miniszter előterjesztésére dr. *Huszka* János miniszteri osztálytanácsosnak a miniszteri tanácsosi címet adományozta. A tanítóképző tanárság a legnagyobb örömmel értesült a kitüntetésről, mert olyan főtisztviselőt ért méltán, aki a képzés személyi és elvi jelentőségű ügyeit a szakszerűség mellett emelkedett emberi szempontok figyelembe vételével intézi.

A debreceni tankerület új főigazgatója. — A kormányzó a közokt. miniszter előterjesztésére *Kiss* József tanügyi tanácsosi címmel felruházott

áll. tanítóképző-int. igazgató, szakelőadót 1938. évi aug. hó elsejei hatállyal debreceni tankerületi kir. főigazgatóvá kinevezte. Kinevezése méltó következése és betetőzése annak a sokoldalú és kiváló tevékenységnek, melyet eddigi pályája folyamán kifejtett. A budapesti tanker. kir. főigazgatóságon három éven keresztül teljesített szolgálata alatt biztcs áttekintést nyert az összes iskolatípusok felett és mély betekintést azok összes problémáiba. Ez a gyakorlati felkészültség, azután az új főigazgató férfiasan határozott jelleme, nyelvismerete, kiváló egyéni képességei biztosítékai annak, hogy felelősségteljes munkakörét kitűnően be fogja tölteni. Nekünk különösebben is öröm és büszkeség, hogy a tanítóképző tanárság egyik tagját érte a vezető pozícióba emelés kitüntetése. Nagyrabecsülésünk, szeretetünk és legjobb kívánságaink kísérik új működési helyére!

Szolgálattételre beosztás. — A közokt. miniszter Nagy Ferenc bpesti I. ker. áll. tanítóképző-int. tanárt szolgálattételre a bpesti tanker. kir. főigazgatósághoz osztotta be. Új beosztásában főleg a Kiss József kinevezése folyán betöltetlenül maradt munkakört fogja ellátni, tehát elsősorban a tanító(nő)képzők ügyeinek lesz a szakelőadója. Kívánjuk, hogy új munkakörének ellátásában sok öröme és sikere legyen!

Címadohányozások. — A kormányzó a közokt. miniszter előterjesztésére Grynaeus Ida bpesti II. ker. áll. tanítónőképző-int. igazgatónak, dr. Csanády László egri érsk. r. kat. tanítóképző-int. igazgatónak, Váczy Ferenc nagykőrösi ref. tanítóképző-int. igazgatónak, dr. Radnai Oszkár bpesti VII. ker. áll. tanítónőképző-int. r. tanár, címzetes igazgatónak a tanügyi főtanácsos, tanítóképző-int. igazgatói, Barabás Tibor igazgatói címmel felruházott áll. ttóképző-int. r. tanár, szakelőadónak a tanügyi tanácsosi, dr. Kosáry János bpesti VII. ker., áll. ttónőképző-int. r. tanárnak, Sárosi István kiskunfélegyházi áll. ttóképző-int. r. tanárnak, Kövessy Jenő szegedi kir. kat. ttóképző-int. r. tanárnak és Barcsai Károly nyug. győri áll. tanítónőképző-int. r. tanárnak a tanítóképző-intézeti igazgatói címet adományozta.

Kinevezések. — A kormányzó a közokt. miniszter előterjesztésére dr. Becker Vendel szegedi kir. kat. tanítóképző-int. igazgató, címzetes főigazgatót a kir. kat. tanítóképző-int. igazgatók létszámában az V. fiz. osztályba tanügyi főtanácsos, tanítóképző-int. igazgatóvá kinevezte. — A közokt. miniszter dr. Tóth Antal kőszegi áll. ttóképző-int. r. tanár, megbízott igazgatót és Medgyesi Zsófia cinkotai áll. ttóképző-int. r. tanár, megbízott igazgatót jelenlegi állomáshelyükön az áll. ttóképző-int. igazgatók létszámába, a VII. fiz. osztályba igazgatókká; Bognár Gyula jászberényi áll. tanítóképző-intézeti, Rösch Magdolna budapesti II. ker., áll. tanítónőképző-intézeti, Fraknói Vilmos pápai áll. tanítóképző-intézeti, Vncze Sándor budapesti I. ker. áll. tanítóképző-intézeti, Pödör Irén budapesti II. ker. áll. tanítónőképző-intézeti helyettes tanárt jelenlegi állomáshelyükön áll. tanítóképző-intézeti rendes tanárrá; Tóth Gyula jászberényi áll. tanítóképző-intézeti, Kiss István kőszegi áll. tanítóképző-intézeti, Budai Lajos és Tölgyes László pápai áll. tanítóképző-intézeti és Garamvölgyi Ervin budapesti I. ker. áll. tanítóképző-intézeti óradijas helyettes tanárokat jelenlegi állomáshelyükön f. évi július hó 1-től további intézkedésig helyettes tanárrá; Tibor István győri kir. kat. tanítóképző-intézeti helyettes tanárt a kir. kat. tanítóképző-intézeti tanárok létszámába tanítóképző-intézeti rendes tanárrá. Majzik Sándor szegedi kir. kat. tanítóképző-intézeti megbízott gyakorlóiskolai tanítót a kir. kat. tanítóképző-intézeti gyakorlóiskolai tanítók létszámába rendes gyakorlóiskolai tanítóvá kinevezte. Adám Zsigmond budapesti orsz. izr. tanítóképző-intézeti helyettes tanárt jelenlegi állomáshelyén

rendes tanárrá, *Skersil* Gabriella cinkotai áll. tanítónőképző-intézethez beosztott helyettes gyakorlóiskolai tanítót és *Lovász* János kőszegi áll. tanítóképző-intézetnél a gyakorló-iskolai tanítói teendőket ellátásával megbízott sátorhelyi róm. kat. elemi iskolai igazgató-tanítót jelenlegi állomáshelyükön gyakorló-iskolai tanítókká, dr. *Pamlényi Istvánné* dr. *Schmitt* Anna megbízott tanárt a budapesti m. kir. állami óvónőképző-intézethez az állami középiskolai és a velük egy tekintet alá eső többi tanár részére megállapított és az állami rendszerű IX. fizetési osztály 3. fokozatának megfelelő 1. fizetési fokozatba rendes tanárrá kinevezte.

Miniszteri elismerés és köszönet. — A közokt. miniszter úr 4420/1938. eln. sz. a. a következő rendeletet intézte *Móczár* Miklós tanügyi főtanácsoshoz a jászberényi állami tanítóképző-intézet igazgatójához: „A debreceni tankerület kir. főigazgatójának jelentéséből örömmel értesültem arról, hogy Méltóságod a vezetése alatt álló jászberényi állami tanítóképző-intézetnek 40 éves gyűjtőmunkája eredményeként összeválogatott tudományos és módszertani szempontból mintaszerű, 600 P. értékű rovargyűjteményt adományozott. Méltóságodnak a magyar tanítóképzés színvonalának emelése érdekében tanúsított e nagylelkű, hazafias áldozatkészségeért elismerésemet és őszinte köszönetemet nyilvánítom. *Teleki* s. k.”

Személyi hírek, előadások. — *Bak*sy Andor pápai áll. tanítóképző-int. és *Nánayné Pethő* Vilma debreceni ref. tónőképző-int. gyakorlóisk. tanítók a ref. elemi iskolák számára új ábécé-könyvet írtak. — A május 14-én Székesfehérvárott megtartott körzeti iskolafelügyelői értekezleten *Szemerédi* János pápai áll. tanítóképző-int. igazgató *A népiskolai munka helyes megítélése a 7000—1935. sz. rendelettel kiadott utasítás alapján* címmel tartott előadást. — Pest vármegye tanítóságának jún. 11-i hódolói hajóújtján a Visegrád gőzös fedélzetén *Várad*i József bpesti tőkép. tanár *A vallás szerepe az állampolgár nevelésében* címen adott elő. — Dr. *Ferenczy* Károly, a nyíregyházi ref. tanítóképző-intézet igazgatója megbízást kapott a tiszántúli ref. egyházkerület missziói munkájának felügyeletére, irányítására és tényleges szolgálatára. — A *Stefánia* Szövetség Jászberényi Csoportjának 1938. június hó 6-án rendezett u. n. „gyermeknapján” *Szemes* Gábor tanítóképző-intézeti tanár *Mindent a gyermekért, Bognár* Gyula tanár *A magyar költő és a gyermek* című előadással szerepelt. A jól sikerült ünnepséget *Blénessy* János tanítóképző-intézeti tanár, a „*Stefánia*” ügyvezető-elnöke lendületes beszéddel nyitotta meg és fejezte be. — *Mesterházy* Jenő a *Rádió Mit nézzünk meg?* című előadásorozatában jún. 11-én a krisztinavárosi templomot, júl. 9-én a budavári honvédemléket, júl. 23-án Pest város egykori kapuit, aug. 6-án a régi budai városházát és aug. 27-én a Margitsziget gyógyforrásait ismertette.

Rádió-előadások. — Aug. 15-én *Mesterházy* Jenő *A Mezőgazdasági Múzeum mezőgazdasági osztályai* címen tartott előadást, ezt követte ugyanaz nap *Bálint* Sándor szegedi rk. tőkép. tanár *Szűz Mária néphagyományainkban* című előadása. Bpest II. műsorán pedig *Bognár* Gyula kőszegi áll. tőkép. tanár *Kőszeg a magyar irodalomban* címen adott elő.

Irodalmi szemle. — *Drozdy* Gyula: *A székesfehérvári tanügyi kiállítás* (Néptanítók Lapja, 71. évf. 11. sz.) — *Móczár* Miklós: *A virágos iskola nevelő hatása a környezetre* (U. o.) — *Várad*i József: *A vallás szerepe az állampolgárnevelésben* (U. o. 15. sz.) — *Mesterházy* Jenő: *Szent István korabeli emlékei* (Búvár, IV. évf. 7. sz.) — Dr. *Jankovits* Miklós: *A székesfehérvári tanügyi kiállítás* (Pedagógiai Szeminárium, VIII. évf. 10. sz.) — *Németh* Sándor: *Kölcsey Ferenc* (Néptanítók Lapja, 71. évf. 14. sz.) —

Jankovits Miklós: *A nevelő oktatás kérdéséhez.* (U. o.) — Dr. Somos Lajos: *Az intelligencia (értelmesség) és nevelése mai megvilágításban* (U. o.) — Erdélyi Olga: *A magyar tanítónő hivatása.* (Néptanítók Lapja, 71. évf. 12. sz.) — Padányi-Frank Antal dr.: *Az iskolafelügyelet művészete* (U. o.) — Drozdy Gyula: *Bennfoglalás a 9 körében. Ttási tervezeti* (U. o.) — Csada Imre dr. *Egy elektrosztatikai kísérlet* (Fizikai és Kémiai Didaktikai Lapok, VIII. évf. 4. sz.) —

A tanítóképzéssel foglalkozó cikkek. — Dr. Kósa Kálmán: *A tanítóképzésről szóló törvényünk.* (Néptanítók Lapja, 71. évf. 11. sz.) — Szemes Gábor: *A liceum és a tanítóképző-akadémia, különös tekintettel a nőnevelésre* (A Jövő Útjain, XIII. évf. 3. sz.) — Dr. Becker Vendel: *Tanítóképzés reformja és a közvélemény* (Nemzetnevelés, XX. évf. 16. sz.) — Huszár Győző: *Néhány szó a tanítóakadémiáról és liceumról.* (U. o.)

Szakértekezlet rajztanárok és gyakorlóisk. tanítók számára. — A közokt. miniszter jún. 30, júl. 1. és 2-án a tanítóképzők gyakorlóisk. tanítói és rajztanárai számára a bpesti I. ker. áll. tanítóképző-intézetben szakértekezletet rendeztetett. A szakértekezlet szellemi és anyagi ügyeit dr. Padányi-Frank Antal tanügyi főtanácsos és *Tscheik* Ernő int. tanár, c. igazgató látta el. A szakértekezletnek, melyet Kiss József tanügyi tanácsos nyitott meg, főtárgya a zsinórírás elméleti és gyakorlati kérdéseinek ismertetése volt. Ilyen irányú előadásokat és gyakorlati bemutatásokat Luttor Ignác gimn. igazgató és dr. Beyer Edéné áll. isk. tanítónő tartottak. A szakértekezlet többi előadása a népisk. módszertan köréből vette tárgyát. Módszertani előadást tartottak: Drozdy Gyula: Az olvasmány- és költeménytárgyalás módja; Szalatsy Richárd: A helyesírás tanításának módja; Halmos Péter: A fogalmazás tanításának módja; Budaváry László: Hogyan gondozzam tanítványaim vallássosságát és hazafiasságát?; Kaposi Károly: Hogyan használom a rajzot tanításaimban?; *Majzik* Sándor: A beszéd- és értelemgyakorlatok tanításának módja; *Ferenczi* István: A számolás és mérés tanításának módja; *Putnoki* Jenő: A nyelvi magyarázatok tanításának módja. A gyakorlóisk. tanítás tökéletesítését biztosító értékes tanfolyamon 130 tanár és gyakorlóisk. tanító vett részt. A megjelentek névsorát a bpesti I. ker. áll. tanítóképző 1937—38. isk. évi Értesítője közli.

A nagykőrösi ref. tanítóképző-intézet énekkarának sikerei. — A nagykőrösi ref. tanítóképző-intézet énekkara az 1937—38. iskolai évben igen eredményes munkát végzett. A rendes iskolai szerepléseken kívül részt vett a nagykőrösi egyházi és társadalmi élet minden jelentős megmozdulásán, ezen kívül december 12-én rádióközvetítéses irodalmi esten, március 25-én a budapesti studioban, április 3-án a kecskeméti Kodály bemutátión, majd hangversenykörútján Szentesen, Hódmezővásárhelyen, Tiszaföldváron szerepelt. Minden alkalommal Váczy Ferenc int. igazgató ismertette a 100. évfordulóhoz közeledő intézetet, annak munkáját és énekkarának történeti fejlődését. Az énekkar *Marton* Barna karnagy vezetése alatt a magyar kóruskultúra remekeit — Kodály Zoltán, Bartók Béla, Bárdos Lajos, Vikár Sándor stb. kórusait — énekelte tökéletes kidolgozásban mindenütt sikert, elismerést aratva. Az egész évi munkának méltó befejezése volt a május 29-én, Hősök Vasárnapján a nagykőrösi Arany János gimnázium udvarán rendezett Éneklő Ifjúság hangversenye, melyen az elemi iskola I. o. növendékeitől kezdve minden iskolatípus — ref. és rk. elemi, ref. polg. fiú, községi polgári lány, kecskeméti ref. lány gimn., kecskeméti ref. tanítónőképző, nagykőrösi ref. gimnázium és a ref. tanítóképző — énekkarai fokozatosan, fejlődésszerűen mutatták be az iskolai karénekkultúra mai értékeit. A hangversenyen megjelent dr. *Imre* Sándor ny. államtitkár, egyetemi

tanár, egyházkerületi tanügyi előadó, dr. *Kemenes Illés* tankerületi főigazgató, dr. *Jámbor György* és *Barabás Tibor* tankerületi szakelőadók, dr. *Kodály Zoltán* zeneszerző feleségével, *Bárdos Lajos*, *Kertész Gyula*, *Kerényi György* zeneszerzők, a *Magyar Kórus* és az *Énekszó* szerkesztői, *Tóth Aladár* zenekritikus stb. a főváros és a vidék zenei és pedagógiai vezetői közül többen. A nagysikerű hangversenynek külön értéket adott dr. *Kemenes Illés* tankerületi főigazgató ünnepi beszéde. Kifejtette, hogy az országos ünnepségekről azért jött örömmel a nagykörösi Éneklő Ifjúság ünnepére, hogy hangsúlyozza a magyar dal jelentőségét. „A külföldnek az tetszik bennünk, ami valóban magyar, amit idegenből hozunk, azt rendszerint magyar lelkületünk torzítva adja vissza. Fedezzük fel egyszer már önmagunkat. Ne külföldről kelljen megindulni a magyar értékek felfedezésének. A jövőendő ifjúságának ápolnia kell a magyar lélekből fakadt dalt, mert ezekből a himnuszokból fog feltámadni az a magyar nap, melyet az ifjúság dala fog köszönteni.” Záróbeszédet dr. *Imre Sándor* egyetemi tanár tartott, aki az alföldi zenekultúra nagy haladását jelentő eredményéért meleghangú elismerését fejezte ki a hangverseny előkészítőinek, rendezőinek és szereplőinek rámutatva arra, hogy ezzel a magyar dal lélekemelő kultusza mellett a nagy magyar összefogás s a „gyermeknek a gyermekekért” jelisével a hangverseny jóvedelmét a *Stefánia Szövetség* javára ajánlva — nemzetmentő és nevelő célokat szolgál. Az ünnepélyt a közel 1000 főnyi szereplőnek hatalmas összkara zárta be. *Kodály Zoltán Magyarokhoz* c. kánonját énekelték a szerző személyes vezénylete alatt. A rendkívüli hatásos művet a közönség tapsvihara megismételtette. A minden tekintetben nagy jelentőségű iskolai ünnep, melyet több mint 2000 főnyi közönség hallgatott végig, felejthetetlen emlék marad minden résztvevő számára.

Magyar tanítóképző Komáromban. — A csehek által megszállt Komáromban a most induló iskolaévben róm. kat. tanítóképző-intézet nyílik. A cseh iskolaügyi minisztérium a megnyitást tudomásul vette és az új intézet számára a nyilvánossági jogot megadta. A tanítóképzés mellett kántorképzés is lesz. A tanítóképző I. osztályába 53 tanuló folyamodott, kik közül az illetékes hatóság 40-et vett fel.

Magyar vonatkozású könyvtár New-Yorkban. — New-Yorkban *Hungarian Reference Library* néven a Magyar Nemzeti Múzeum felügyelete alatt könyvtár nyílt meg. Igazgatója dr. *Telkes László*, aki korábban az amerikai Harvard-egyetem előadója volt. A könyvtár gerince egy 5000 kötetes angolnyelvű szakkönyvtár, amely azokat a munkákat tartalmazza, amelyek Magyarországot valamely vonatkozásban ismertetik. Azonkívül van a könyvtárban 812 különféle angolnyelvű folyóirat, melyekben Magyarországra vonatkozó mintegy tízezer cikk van. A könyvtár minden magyar tud. vonatkozású ügyben díjtalan szóbeli vagy írásbeli felvilágosítást ad. Felvilágosításai tárgyilagosak és tud. értékűek, mert megbízható forrásmunkákra támaszkodnak. A könyvtár egyik feladata tehát az információs szolgálat. Másik célja Magyarország és Amerika tudományos életének, művészetének és egyéb kulturális értékeinek kölcsönös ismertetése, a két ország közötti barátság és megértés fokozása. A könyvtár címe: 19 West 44th Street, New-York, N. Y.

Halálozás. — *Szemerédi János*, a pápai áll. tanítóképző igazgatója intézetétől távol Sárospatakon, nyári pihenése közben aug. 16-án 53 éves korában elhunyt. Váratlanul, munkaerejének még teljességében ragadta el a halál. Aug. 17-én, a sárospataki sírkertben helyezték örök pihenésre. Korai sírbaszállásával a tanítóképzés egyik legjobb munkását vesztette el, kinek lankadatlan buzgalma nem ismert határt. Bizonyos, hogy a túl-

feszített munka is oka volt annak, hogy szervezetének erői idő előtt felmorzsolódtak. A cserkészetnek szívvel-lélekkel híve volt; ő volt a cserkészek „Szimi bácsi”-ja. Kitűnő tanár és rendkívül meglelelkü ember volt. Kevesen szerették úgy a fiatalságot, mint ő. Hasonló közvetlen és meleg érzések kapcsolták tanártársaihoz és barátaihoz. A jó tanár, a szeretetreméltó kartárs, az intézetének minden vonatkozásban lelkiismeretesen gondját viselő, jóságos igazgató emlékét kartársai és tanítványai híven őrzik! — Szabó József, a miskolci evang. tanítóképző-intézet rajztanára életének 41., tanári működésének 17. évében aug. 24-én rövid szenvedés után elhunyt. Aug. 26-án temették az evang. tanítóképző-intézetből. Buzgóság, az ifjúság iránt érzett meleg szeretet, megértő és szerény egyéniség voltak jellemzői tanári működésének. Legyen áldott emléke! — Zoltán Géza tanügyi főtanácsos, a Signum Laudis tulajdonosa, nyug. áll. tanítóképző-int. igazgató életének 57. évében hosszú szenvedés után aug. 26-án meghalt. Aug. 28-án a kőszegi rk. temetőben helyezték örök nyugalomra. 20 évi lelkes, érdemekben gazdag tanári működésével és 10 évi igazgatói munkásságával mint a kőszegi áll. tanítóképző megszervezője maradandó emléket állított magának a magyar tanítóképzés történetében. Emlékét kegyelettel fogjuk megőrizni!

Nyugtázás. — Tagdíjat fizettek: az 1931. év. II. és az 1932. év. I. felére dr. Csada Imre, az 1934. év II. és az 1935. év I. felére dr. Gábrriel Pál, az 1936. év I. és II. felére Lengyel Gyula, az 1935. év I. és II. felére a dombovári rk. tanítónőképző-intézet, az 1936. év II. és az 1937. év I. és II. felére dr. Szegi Ödön és Kaposi Károly, az 1936. év II. felére Daru Mihály, az 1937. év I. és II. felére Forgó Sarolta, az 1937. év II. és az 1938. év I. felére Bognár Gyula, az 1937. év II., az 1938. év I. és II., valamint az 1939. év I. felére a budapesti Szalvátor-intézet rk. tanítónő-intézete, az 1938. év I. felére Kraft József, az 1938. év II. felére Temesi István, Bartal Alajos, Árpássy Gyula, Bárdos Béla, Geyer Béla, Homor Imre, Raab Alajos, Rosta József, Sántha Kamill, Szkalka Lajos és Karácsonyi Jenő, az 1938. év I. és II. felére a soproni Szent Orsolya-zárda rk. tanítónőképző-intézete, Móczár Miklós, Berzátzy László, Blénessy János, Csekő Árpád, Dombó Pál, dr. Fiala Endre, Kántor Antal, Málnási Dezső, Tanai Antal, Tóth Gyula, Szemes Gábor, Balla Béla, Kiss József, Horváth Ilona, dr. Jakab Béla, dr. Egey Antal, Kovács Dezső és Zoltán Géza. Budapest, 1938. évi augusztus hó 26-án. Frigyes Béla pénztáros.

Molnár Oszkár **Neveléstörténelem** c. segédkönyve ismét kapható. Egyes személyek vagy csoportok a leggyorsabban úgy rendelhetik meg, ha megrendelésüket egy levelezőlapon folyóiratunk szerkesztősége vagy egyenesen a szerző címére (I. Menkina János-u. 8/b. II. 3.) megküldik. Megrendelők a könyvet portómentesen példányonként 3 P-ért kapják.

Felelős szerkesztő és kiadó: Molnár Oszkár.

12913 Sárkány Nvomda R. T. Budapest, VI., Horn Ede-utca 9.
Igazgatók: Dr. Wessely Antal és Wessely József.